

AOKRIF

Irodalmi Folyóirat · 2015. tél
VIII. évfolyam 4. szám

APOKRIF

”
itt minden rendben
egyébként

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
VIII. évfolyam, 4. szám
2015. tél

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám (vers)

Felelős szerkesztő

Fráter Zoltán

Szerkesztők

Gál Soma (próza)

Evellei Kata (kritika)

veress dani (kép)

Murza Tímea (Apokrif Online)

•

Munkatársak

Radnóty Zoltán (tördelés/design)

Tarcsay Zoltán (címlap/design)

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

”
<http://www.apokrifonline.hu>

Felelős kiadó

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány

Nyomda

Robinco Kft.

Felelős vezető: Kecskeméthy Péter

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával.

Copyright © 2015 Az Apokrif 2015/4. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 350 Ft

ISSN 2060-3207

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Szépirodalom

- 07** **Evellei Kata**
Szigetelés
- 08** **Németh Gábor Dávid**
Érdligeten, Ágyszélen, Öl
- 11** **Nagy Hajnal Csilla**
A teremtés anomáliái, Csütörtök, Naplemente
- 15** **Tábor Ádám**
u-grund '58-'88
- 16** **Csillik Kristóf**
Tócsában döglött légy, Robespierre
- 18** **Mizsur Dániel**
Valami most törik, Hazafelé
- 21** **Bödecs László**
itt minden, Unalom
- 22** **Seres Lili Hanna**
Olvadás, Amibe épp
- 24** **Nyilas Attila**
Pszueoepigráf tételek

A függetlenség nemzedéke

- 28** **Rosário Marcelino**
A vérfürdő (Pál Zsombor Szabolcs fordítása)
- 33** **João de Melo**
Madinusa (Urbán Bálint fordítása)

- 43 Ondjaki**
Viktor bácsikám úszómedencéje (Borbáth Péter fordítása)

Látószög

- 49 Pál Ferenc:** Az angolai irodalomról
(Pepetela Az utópia nemzedéke [1992] című regényéről)

- 53 veress dani:** Köddörzsölte testek
(Szabó Ákos festményeiről)

*

- 58 Tóth Anikó:** Agresszió és fejbenezés
(Interjú Stolcz Ádámmal)

Látótávolság

- 63 Steinmacher Kornélia Nóra:** Kizökkent az idő
(Garaczi László: Wunsch híd)

- 66 Füzi Péter:** A mai világ enciklopédiája
(Kondor Vilmos: A bűntől keletre)

- 71 Hutvágner Éva:** A Nyugati szél szigetének királynője
(Bánki Éva: Fordított idő)

Illusztrációk

E számunkat Szabó Ákos festményei illusztrálják.
A borítón: Choir (2015, olaj, vászon, 140 × 200 cm).

Szabó Ákos
Panoráma, 2006
olaj, vászon, 30 × 40 cm

Evellei Kata

Szigetelés

Előbb-utóbb – alig veszed majd észre –
beköltözik a füledbe a csönd,
és kitölti a járatokat, mint az ólom.
Az ujjaid minden nap hidegebbek
lesznek egy kicsit, a végük hegyesebb,
fölszúrod az áldozattá váló tárgyakat,
a tenyered üres, elmélyülnek benne az árkok.
A tested ragad, magához szorítja a padló,
lezárt szemhéjad mögül homok perreg.
A közös használatra szánt mosoly
fültől fülig reped végig az arcodon,
belőle lusta, fekete massa buggyan,
körbefonja a mellkasodat,
gyökereket enged a köldöködbe,
fehéreket, simákat, mint a csont.
A szoba megrándul, aztán elnyúlik
mozdulatlanul. Az ablakokra
átlátszatlan papír feszül, a levegő
kristállyá keményedik. Az utolsó
átréseli magát a pengevékony ajtón,
visszanéz, lekapcsolja maga után a villanyt.
Valami lassan kúszik feléd a sötétben.

Németh Gábor Dávid

Érdligeten

Érdligeten didereg egy parafrázis
megvetéssel járkál a sorok közt
már harminc éve fiatalnak látszik
már harminc éve leszokott a dohányzásról
Érdligeten pontatlan egy parafrázis
metronóm takkol a pitvarából
érintőlegesen kitér a ráérős változásra
végül vállat von az állomás is
harminc év az hány halál? egyre-másra
tapos régi rímek cigarettásdobozára
de tapodtat sem gyűjt rá többet
és elzubog egy szerelvény máris
helyjeggyel kacérkodik a sajnálat és megvetés
Érdligeten magára maradt a parafrázis
harminc éve először maga helyett maga dönthet
rágyújt menetrend szerint ahogy van
és ha együtt nem megy ablak a tettetés
átnéz magán fel-alá hátrálva a személyvagonban

Ágyszélen

Kettőhúsz, víz és a villany,
megnézni, hogy alszol-e már:
lefekvés előtti ellenőrzéslista.
Az ágy mellé készített pohár
vizedben fuldoklik a szoba,
a szélére tapadt szád nyoma
tartósságunk lenyomata.

Ugyanazt a pólót adtam
pizsamának, mint a régi lányoknak.
Az ajándékot, amit hoztál,
már háromszor kidobtam.
A negyedikre biztos felébrednél.
Csak nézem, mikor lettél
annyira felnőtt, hogy magadba zárj
egy meztelen embert. Két
ember egymás mellett alszik ma.
Kinek van igaza? Nem tudom.

Öl

Havazott a mellkasodban. Megbotlok
a linóleum felgyűrődött sarkában:
két karodon átesem.

Eltűntek a lépcsők. Minden éjjel
fehérre festesz egy padot az ereimben.
Amikor visszajössz, sáros a cipőd orra,
és lebegnek a tárgyak.

*Boldog vagyok és néma, mint a
lift, ami foglyul ejtette utasát.*

Szabó Ákos
Otthon, 2013
olaj, vászon, 50 × 60 cm

Nagy Hajnal Csilla

A teremtés anomáliái

Mindent elcukrozok.
Azokat a dolgokat is, amikbe
egyáltalán nem is kéne, és nem is
rakok cukrot, sőt
legfőképp azokat.

Ennek a momentumnak nem tudom,
mi a jelentősége, mert
nem én találtam ki.

Néha valaki valahonnan
belém ír valamit, de elfelejti
megtölteni jelentéssel.

Mint a galambfóbiám, hiba a rendszerben:
egy nap felébredek, és a félelem
nem ébred fel velem.
Mintha annak a valakinek hirtelen nem jutna
eszébe, hová tette a szemüvegét,
mert az orra hegyén van.

Csütörtök

Némán mosolyog
néhány idegenre.
Kedves, de nem válaszol, legfeljebb
néha egy-egy olyan szót,
erőtlenül, amelyekről még
nem lehet tudni, milyen
nyelven vannak.

Nem néz rosszallóan,
mikor kiöntik a sört, pedig
áporodott szag terjeng majd
tőle az egész vagonban.

Legszívesebben magához ölelné a
két visszataszító férfit,
akárha az egész világot,
mindig mást ölelne,
sohasem saját magát, de ha
egyszer bezárul a kör,
ő is sorra kerül...
*...a felebarátok után talán
végül mégis önmagad.*

Naplemente

A cigivel együtt akartál leszokni
rólam is. „Ez volt az utolsó”,
mondtad
nagyjából naponta,
miközben
hamuba fojtottad a csikket,
vagy
begomboltad a nadrágod,
és
gondos kötelességtudattal
helyeztél el rajtam néhány
tisztá papírzsebkendőt.

Aztán úgy néztél rám,
ahogy a fiú, aki
talán még a
gitárjánál is jobban
szeretett,
sose tudott.

„Ez volt az utolsó”,
mondtad
nagyjából szerelmesen,
persze
minden érzelem nélkül,
mintha belefutnánk a naplementébe,
de ott hagynál,
miután
lángra kapok.

Szabó Ákos
Gyerek, 2013
olaj, vászon, 70 × 50 cm

Tábor Ádám

u-grund '58-'88

kezdet eszmélet antológia
rottenbiller petrigalla kápolnatárlatok
szenespince vigília építészpince
tisza szívvel jelenlét elérhetetlen föld
muskátli kárpátia egyetemi színpad
lakászínház bercsényi fmk ganzmávag
szétfolyóirat profil gépelt szamizdat
szabadegyetem szeta élő folyóirat
napló beszélő ábé aktuális levél
más fölőspéldány lélegzet sznob international
mozgó világ harmadkor józsef attila kör
indigó fafej underpress hejettes szomlyazók
bölcész-index szógettó cseresorozat
örley kör dunakör hálózat a lap

Csillik Kristóf

Tócsában döglött légy

Kikerültem a világ közepéről,
aki keveset forog, elszédül,
ma nincs a céltáblámnak tíz pontos része,
a dartsokat beleszórtam a szembeszélbe.
Hiányzott eddig a jótanács,
hogy nem mindegy, forgás vagy forgatás.
Én parittyá voltam és nem kódarab,
nem láttam, ahogy a test földagad,
én nem láttam semmit sem elég közléről,
úgy jártam, mint a hülye kis közrendőr,
aki az útszélen a kocsiknak integet,
és akkor megy arra az angol nagykövet,
mint óvodás, akit elküldenek a sarokba,
aztán az udvaron rápisil a hangyabolyra,
mint aki felébred, elalszik, aztán felébred újra,
és a megrettent betörő késsel szíven szúrja.
Én mindig mindent messziről láttam,
így maradhattam makulátlan.
Közléről másként néznék a dolgokra,
ha engedne lépni a gyárudvar betonja.
Cipőtalpam ma nyálas radírhegy,
nem fog, de tart, mint ragadós kandírmeggy.

Robespierre

Mit meg nem adnék, ha én lehetnék ma Robespierre, egyik kezemben lángoló pallos, a másikban az igazság könyve kitorölhetetlen tintával és kitéphetetlen lapokkal, varázsigékkal, pénz és hatalom nélkül, puritán nőtlenségben egy férges ágyon, poloskák közötti hajnalokon és gyalultatlan széken, üres zsebekkel, katonán fejmozdulatokkal az ablak előtt elhaladó urak felé, csiholni a szikrát, és belobbantani Danton minden kincsét, ó, lenne abban valami nemes, ha én ma Robespierre lehetnék, csak egyetlen megvesztegethetetlen telefonhívásig.

Mizsur Dániel

Valami most törik

Ezt is majd újra,
ezt is majd újra kell tanulni,
benézni bátran mély udvarokba,
megbízni rozsdás kerti tárgyakban,
ahogy ellenállnak,
ellenállnak holdfénynek, hívatlan
tekintetnek.

Mintha azóta állnának itt, mióta
elhagytam őket,
rám várnak, pedig nem itt élek.

Tovább. Egy faág beleroppan a sötétbe,
beletöröm a csöndbe,
felveri a gyanakvó utcát,
ahogy megbontja egyenesünk segédvonalát.

Jártam már itt.
Valaki most nyújtja felém a kezét,
valaki most mondja,
ezentúl nem kell félned,
ezentúl nem kell félnem
a hosszú utaktól, a véletlentől,
ahogy rámfeszül.

Valami most törik.

Hazafelé

Az utcán halad előre, valamitől mindig
elfelé, de úgy hiszi, valamihez most
mégis közelebb lehet jutni. Az ősz kiült
már a közeli fák ágaira, sápadt levél
tapad a nyirkos beton felszínéhez, mintha
odaszögelték volna. A barna szag sem mozdítja,
csak az emlékeket csalja elő, ebből tudja,
hogyan nem először járhat itt. Aztán lassan
eszébe jut a hazafelé vezető út is, a sárga
zörgésből pedig kihallani már néhány
keresett szót; *miért nem emlékszem semmire*,
majd tovább koptatja az évszakot, a reggeli köd
megül a felejtés árkaiban, hátha eszébe jut
egy térkép is, ami ezentúl mindig
otthon tartaná.

Szabó Ákos
Soft, 2010
olaj, vászon, 120 × 120 cm

Bödecs László

itt minden

itt minden rendben egyébként
a házak mint katalógusok
a könyvespolcon egymáshoz simulnak –
az emberek bennük képek

és nézheti őket valaki ha már
nem találja rossznak illetlennek
vagy lapozhat is akár
ha untatja a sok kis réteg

kifekszik a strandra a nyár
apró bikinik ringása a stégen
mielőtt elmerül nagy kék lemondásba
még becsúszik a résen

mi már összepakoltunk
nem tettünk albumokba képet
mindenünk dobozokban
hogyan őrizhessük végleg

Unalom

Meguntam, hogy balfasz,
és azt is, hogy nincsen,
teremtek, mert unalmas
a semmi is, és egyébként
itt minden.

Seres Lili Hanna

Olvadás

Dézsába állított fák között fekszem,
hallom, ahogy a jóisten azt kérdi, na mi lesz
a naplóiddal, ha meghalsz, hallom, hogy odvas
a hangja, hátha úgy jobban figyelek, de nem,
sajnos végig rád gondolok, arra, hogy
kezeim közt szétmálló hócseppekké leszel,
és én nem tudok parancsolni az olvadásnak.

Hallom, hogy észreveszi süket füleimet, észre,
hogyan tömíted el a járatokat, még egyszer
erőtlenül felteszi a kérdést, vajon gondoltam-e
arra, mi lesz a naplóimmal, ha meghalok,
aztán lassan, fáradt mosolyú kudarc
elindul, szárnya puhán karistolja a betont –
téged ver fel, a lelkemre rakódott párát.

Amibe épp

Ezen a fotón úgy áll rajtam a napfény,
mintha épp lepisílném a combom.
Színes keretű napszemüvegben vagyok,
és nem veszem észre, hogy fotóznak,
szóval rendben van az arcom.

Egyébként csak háttérelemként szolgálok,
vagy, na jó, mellékszereplőként a kép jobb oldalán.
Egy kompozíció, amibe épp
befértem.

A főszereplő úgy néz, mintha látná
a lábamon csorgó napfényt
(és pisinek hinné).

Szörnyű fotó lenne, ha mindezt
direkt komponálták volna így.

Nyilas Atilla

Pseudoepigráf tételek

(„Az ékesszólásról” című műből)

I.

A padlószőnyeg zöld egén
üveggolyók a csillagok –
két nagyhatalmú lény hajol fölénk,
elgurigat, ütközgettet velük,
de ők se sok mindent látnak előre.

II.

Nagy marhaság volt kiprovokálni,
hogy szavazzunk: a testvérünk-e Ábel,
de ha már egyszer tanúnak hívtak,
nem lett volna szabad távol maradni,
szégyenünkre vált őt megtagadni.

III.

Megostorozom a legyeket,
kikergetem a dohányzóból
ezeket a kufárokat,
az új tavasz haszonlesőit,
mint saját vallásom felkentje.

IV.

Minden csoda három napig tart.

Csoda, ha három napig tart.

Az a csoda, hogyha három napig tart.

Csoda, ha valami három napig tart.

Minden csoda, ami három napig tart.

V.

Fekete zászló a temető kapuján.

Valaki meghalt a temetőben.

Valakit gyászolnak a halottak.

Eltávozott a halottak sorából,

valaki tényleg feltámadt.

Szabó Ákos
Analóg, 2010
olaj, vászon, 90 × 55 cm

A függetlenség nemzedéke

betekintés az angolai irodalomba

1975. november 11-én Angola hosszas tárgyalások után meg-
egyezett a portugál kormánnyal, és kikiálthatta függetlenségét. Az Apokrif folyóirat egy rövid blokkal emlékezik meg az
esemény 40. évfordulójának alkalmából, amelynek tiszteletére
három angolai szerző novellájának fordítását közöljük.

Rosário Marcelino

A vérfürdő

Volt egyszer egy majomházaspár, amelyik hatalmas maniókaföldet művelt. Bőséggel volt nekik mindenféle maniókából készített termékük: ezek közül az egyik a maniókagyökérből készült liszt volt. De miért egyenek maniókakását és maniókalevelet minden nap? Kellett volna hozzá valami más is! Az erdőben nem voltak folyók; éppen ezért a hal szóba sem jöhetett.

A hím fémből egy baltát készített, és megkérte a feleségét, hogy kísérelje el tűzifát keresni. A gyerekek otthon maradtak.

Az erdőben kieszték a módszert, hogyan csábítsák magukhoz a vadakat: a Majomférfi felkapaszkodott egy fára, a Majomnőt pedig felküldte egy másikra, nehogy valami vadállat elkapja.

A Majomférfi nekiállt kivágni egy fatörzset, és közben így énekelt:

– Pôpôpô, ngi koka luhinhi lwami! – Tűzifát vágok magamnak!

Ekkor megérkezett a szarvas, és így szólt:

– Ejha! Elég merész vagy! El fogsz tudni vinni egy ilyen hatalmas fatörzset?

– Mit tegyek? Szükségem van tűzifára!... De ha kétkedsz benne, akkor ugorj bele a kosaramba, hogy meglásd, el tudlak-e vinni, vagy sem!

A szarvas hitetlenkedve belépett a majom kosarába. Ebben a pillanatban a hím és a nőstény egy ugrással lent termett a fáról, és nekiálltak, hogy megkötözzék a szarvast.

– Jajj, nagyon erősen kötöttök!

– Ugyan! Csak azért, hogy ne ess ki. Az lenne ám nekem a baj, ha kiesnél, mivel igencsak nagy tiszteletnek örvendő személy vagy.

A majmok gyorsan felfordították a kosarat, és a hím azon nyomban nyakszirten vágta a szarvast a kis fémbaltájával, a kamundambalával.

A zsákmányt aztán hazavitték és megnyúzták. A friss húsból belakmározta, a maradékot pedig kiszárították és eltették. Amikor a hús már kifogyóban volt, újra elmentek vadászni, és megismételték az előző műveletet. Ezúttal egy hitetlenkedő őzsuta esett áldozatul a csapdájuknak.

Reggel, amikor a házaspár a nyúzáshoz elővette a zsákmányt, látogatóik érkeztek. Néhány, a hímhez hasonló kíváncsi majom szerette volna megtudni, hogy milyen csellel lehet ilyen állatokat letaglózni, a majom viszont rafinált módon ezt válaszolta nekik:

– Mennyit fizettek, ha megtanítom nektek?...

Egy fehér szakállas, kerek és csillogó szemű öreg majom váratlanul ezt válaszolta neki, mikor befejezte:

– Nem fizetek! – miközben a vállát vonogatta.

A „látogatók” nyomban szétszéledtek a kertből, nem úgy, ahogy – csoportosan – megérkeztek, s közben megszegyenülten vakargatták a fejüket. A csoport legfiatalabb tagja megbotlott egy gyökérben, és támolyogva, anélkül, hogy egy szót is szólt volna, szintén elsietett.

A következő alkalommal egy antilop lett a célpont, aki, miközben a majmok megkötözték, bőgött, mivel látta, hogy micsoda veszélybe került.

– Jajj, meghalok!

– Nyugodjon meg! Az a helyzet, hogy hiába ilyen szerény, az úr ennek a környéknek a feje. Hogyan tehetnék bármi rosszat annak, akinek ilyen kijingás, koronás agancsai vannak? – mondta neki, miközben az agancsát simogatta. – Milyen csodálatos szarvak!

A húst a gyerekeik segítségével szállították el.

Az antilop tragikus halálát követően sok idő telt el anélkül, hogy a majmok vadászni mentek volna.

Egy nap aztán a házaspár újra nekilátott a dolognak, ám ezúttal a nyúl jelent meg zsákmányként, aki ezt mondta:

– Oh, majom úr! Ez hát a pusztítás, amit véghezvittél? – mutatott a földre és a növényekre száradt vérre.

– Hogy micsoda? – mondta a majom, látva a nyúl vádlón mutató ujját. – Ez a pár napja megsérült feleségem volt. Te is jól tudod, hogy ezt a fatörzset sok időbe telik elcipelni! Talán azt gondolod, hogy nem tudom elvinni? Lépj bele a kosaramba, hogy lásd, milyen erős vagyok!

– Te megőrültél?! Hát éppen most mutatom neked, hogy ez az eddigi áldozataid vére.

„Barátom, ezt még a kangumbe-fürj sem veszi be! Azt gondolod, hogy én is olyan mamlasz vagyok, mint a többiek, és engem is ketrecbe zárhatsz, mint őket? Nem, uram! Be foglak idéztetni.”

Nagy futkározást követően a nyúl végül megszökött.

Aztán egy szép verőfényes napon, délben a király elegánsan kifésülte a sörényét, majd sétapálcával a kezében, frakkzsebéből kikandikáló fehér kendővel, hajtókájába tűzött virággal, és a szája egyik szögletébe biggyesztett pipával a vérfürdő helyszínére felé vette az irányt.

A Majomnő, ahogy meglátta a távolban az oroszlánt, szólt a férjének, majd nagy ugrással a földön termett. A Majomférfi tétovázott, mert azt remélte, hogy esetleg foghat egy kafferbi-valyt, így inkább tovább várt.

Már félenkebb volt, és az ékesszólásával akarta kisegíteni magát:

– Király uram, felséges uram! – A mogorva oroszlán egy szóval sem válaszolt. – Ma tényleg pokoli hőség van!

– ...

– Ahogy látja, a népe igen dolgos. Én épp ezt a csodálatos farönköt aprítom fel... és... és aztán a vállaimon elszállítom. Ha kétkedik az erőmben, akkor azt javaslom Felsőgednek, lépjen be

ide a kosaramba, hogy meglássa, el tudom-e vinni vagy sem! – majd még hozzáfűzte: – Meglátja, jobb lesz, mint egy hordszék!

– Jöjjön le, majom uram!

– ...

Az oroszlán dühbe gurult, köveket, botokat és fűcsomókat dobált felé, a majom pedig úgy érezte, muszáj lejönnie; azonban, amikor már csak néhány méterre volt a tiszteletet parancsoló oroszlán fejtől, ugrott egyet, és futásnak eredt.

A vadon megtapasztalhatta minden idők legnagyobb hajszáját! A majom nem cifrázta, csak nézett fölfelé kidülledő szemekkel, és nyilegyenesen rohant előre. Az oroszlán porosan, vöröslő szemmel, a cipőjét valahol elhagyva, fején egy gyilkos hajkoronájával, lemart egy darabot a majom farkából, aztán egy másikat is egészen addig, amíg a fark teljesen el nem fogyott. A sétatálcája is számtalanszor végigvágott a majom hátán, pedig az úgy futott, ahogy csak bírt. Végül elkapta és megölte őt.

Hosszas keresés után az oroszlán rátalált a majom lakhelyére. Házát elpusztította, összes családtagját megölte, és felgyújtott mindent.

Pál Zsombor Szabolcs fordítása

Szabó Ákos
Bűvész, 2013
olaj, vászon, 60 × 60 cm

João de Melo

Madinusa

Az, amit most elbeszélék, nem Angolában történt, hanem Brazília északkeleti részén. Mielőtt nekem szegeznék a kérdést, hogy miért ír egy mezei angolai író olyan történetet, melynek helyszíne az extravagáns Brazília, emlékezzenek azokra az amerikai írókra, akik Thaiföldről, a franciákra, akik Mexikóról, vagy a portugálokra, akik Kínáról írnak egy, a Kelet Alapítvány pénzén eltöltött, kéthetes makaói tartózkodás után. A világ globalizálódott (etimológiai értelemben), világos? Másfelől viszont az én fekete kezeim rakták az alapköveit ennek a globalizálódott világnak, évszázadokkal ezelőtt. És ez többek között épp Braziliában történt.

Egyébként meg csak Braziliában létezhet olyan név, hogy Madinusa. Angolában ez ki van zárva. Tiszteletben álló és feddhetetlen helyi „névspecialista antropológusok” szerint (és higgyék el, ez a kategória létezik a dicsőséges nemzeti palettán) bensőséges kapcsolat áll fenn név és identitás között. A nevek elárulják, kik vagyunk, honnan jöttünk, és hova tartatunk. Ez a mi hagyományunk – esküdnék rá az antropológusok a lehető legtudományosabb arckifejezéssel, amit csak fel tudnak öltetni –, melyet megtagadni hazaárulás lenne. Szeretnék mindenkit emlékeztetni arra, hogy egykor Kongó királya is felvette a Dom Afonso nevet és, hogy nemrég a Van-Dúnem vált a leghagyományosabb angolai családnévvé. De csak az államérdek tart vissza ebben.

Istennek hála, a braziloknak semmi köze sincs a mi problémáinkhoz. Így hát amikor a második világháború közepén megszületett a lánya, Maria Aparecida szilárd elhatározással úgy döntött, hogy gyermekének a Madinusa nevet kell kapnia. Nem voltak ellenvetések, mivel az egyetlen ember, aki kifejezhette

volna nemtetszését – Madinusa apja – már elhagyta Brazíliát, és ismeretlen helyen tartózkodott, több ezer mérföldre az országtól. Küldetése volt: meg kellett védenie a Birodalmat, ahol éppen szükség volt rá. Küldetésének teljesítése természetesen nem gátolta meg abban, hogy megengedjen magának néhány élvezettel teli pillanatot az egzotikus helyeken, ahová hazafias kötelességei szólították. Csak egyetlen szabály volt: ezek a pillanatok nem léphettek túl önmagukon, ami azt jelentette, hogy miután kiélvezte őket, tilos volt hátranézni, tilos volt visszagon-dolni rájuk, még akkor is, ha csak egyszerűen elfelejtett jelek vagy maradványok után kutatott.

Madinusa egy ilyen, előbb említett, élvezettel teli pillanat szándékosan figyelmen kívül hagyott következménye volt. Egy lángoló vággyal teli, illanó pillanaté – „baszást” mondani nem lenne ildomos... –, az északkelet-brazíliai, félvér, tökéletes csípővel, méretes keblekkel és finoman domborodó fenékkel megáldott, világos szemű és mindig pirosra festett, csábító ajkú Maria Aparecida, egyszóval egy prostituált, egy két lábon járó sztereotípa, és a vékony és alacsony, színesbőrű, amerikai nemzetiségű Peter Simpson között, aki szerelőként szolgált az Egyesült Államok Légierében. Ez a Peter valójában sosem ismerte meg Maria Aparecidát úgy, ahogy azt a Légierő szabályza-ta ajánlja, csak épphogy futólag ismerte meg, bibliai értelemben (az aktus egészen pontosan két és fél percig tartott, és annak a bárnak az egyik kanapéján esett meg, ahol Maria Aparecida dolgozott), nem nézett utána hátra. A Maria Aparecida utáni három vagy négy hónap alatt, amit Brazíliában töltött, belebotlott még más, az északkeleti régióra jellemző sztereotípiákba is, míg egy újabb civilizációs küldetés keretében át nem helyezték a Fidzsi-szigetekre.

Köztünk szólva sajnálatos, hogy Peter Simpson sosem ismerte meg Madinusát. A kislány nem éppen úgy nézett ki, mint aki két és fél perc alatt készült el. Tökéletes gyerek volt. Felmenői

(ki tudja, miért, de a szerző szerint ez az egyik leghelyteleb-
nebb szó a nyelvben, a narrátor azonban nem tud eltekinteni
használatától) vére kevert volt: sötét, csokoládészínű bőre csak
kiemelte egyenes haját és sugárzóan zöld szemeit. Meg nem
erősített források szerint Brazília északkeleti részén évszáza-
dokkal ezelőtt, ismeretlen nemzetiségű, szőke tengerészek is
megfordultak, de végül rejtélyes körülmények között nyomuk
veszett. Talán a trópusi őserdő nyelte el őket, vagy az is lehet,
hogy bekebelezték őket az őslakos indiánok, metaforikus vagy
tulajdonképpen értelemben. Az igazat megvallva nem lehet
pontosan tudni, ki evett meg kit, ha górcső alá vesszük a szőke
tengerészek által hagyott észrevehetetlen nyomokat Maria
Aparecidán, Madinusa anyján. De ő úgyse tudott semmit. Fe-
lesleges azzal fárasztani magunkat, hogy megkérdezzük, vajon
ő mivel magyarázná azt a lányában megjelenő csodálatos és
szokatlan színösszeállítást. Petert sem érdemes megkérdezni,
hiszen azonkívül, hogy jelenleg a Fidzsi-szigeteken állomá-
sozik, fogalma sincs róla, hogy került évszázadokkal ezelőtt az
Újvilágba, illetve még arról sincs tudomása, hogy egy apró és
csodálatos, Madinusának hívott kislány apja, akinek bőrében,
szemében, sejtjeiben, ereiben és szívében a történelem legka-
nyargósabb útjai találkoznak.

Noha igazi genetikai csodának számított, Madinusa a leg-
nagyobb nyugalomban nőtt fel, pontosabban fogalmazva nem
figyelt fel rá a világ. Szerencsére nem voltak paparazzik a föld-
golyó távoli szegletében, ahol született. Így kedvére sétálhatott
az utcán, édesanyja nyugodtan leküldhette a boltba, játszhatott
a színes papagájokkal, reménykedő szívvel nézhette, hogyan
röpködnek, hátha egyszer őt is magukkal viszik, csókolózhatott
titokban a kapualjakban, hallgathatta a boltos és a hentes (a
tájégségen, ahol a történet játszódik az „açougeiro”, azaz
„mészáros” kifejezést használják) veszekedéseit, anélkül hogy
pontosan értette volna, miről is van szó. Aki látta Madinusa

Szabó Ákos
Filozófus, 2014
olaj, vászon, 30 × 40 cm

bórszínét, amiben minden őse elkeveredett, hosszú, sűrű és egyenes haját, egyre zavarba ejtőbb formáit és áttetsző szeméit, el se tudta képzelni csodálatos történetét. Ha itt most elmesélem, elhiszi valaki egyáltalán?

Ahogy a tények valóságához illik, minden hirtelen és teljesen váratlanul történt. G. W. Bush elnök, a Birodalom Nagyfőnöke egyszer csak megjelent Madinusa városában, a maga testi valójában. Azon a bizonyos napon nem esett az eső, de a nap sem sütött, amitől a Szabad Világ Vezetőjének megjelenése még valóságosabbnak tűnt. Egy másik meghökkentő részlet, hogy nem kísérte a szokásos 400 FBI-ügynök. Teljesen egyedül volt, mint a kisujjam. Így hát nem kérhetett mástól felvilágosítást, mint a helyi borbélyüzlet előtt ücsörgő öregembertől.

– Hi, man! – üdvözölte. – Nem tudja, hol találhatnék meg egy Madinusa nevű lányt? A CIA szerint itt lakik valahol Ilha da Páscoában.

Köztudott, hogy nem könnyű feladat a Birodalom Nagyfőnökével társalogni, főleg földrajzi kérdésekről. Ezért jobb, ha átugorjuk az elnök és a brazil öregember között lefolyt párbeszédet, hiszen jóval fontosabb, bár tudom, hogy egészen abszurdul hangzik, az, hogy G. W. Bush maga elment a földgolyónak arra az eldugott pontjára, hogy meghívja, az akkor mindössze tizenhat éves Madinusát Washingtonba a Fehér Házba, átvenni egy különleges kitüntetést a Birodalmi Imidzs Fenntartása Stratégiai Terv (angolul az SPSII) megvalósításához való felmérhetetlen jelentőségű hozzájárulásáért. Mivel magamat sokkal inkább amerikaibarátnak, mint amerikaellenesnek tartom, vonakodva bár, de meg kell itt jegyezzem, hogy akkoriban az a bizonyos Birodalmi Imidzs eléggé meg volt tépázva. Ez elsősorban a periférián élő népek és pseudo-értelmiségiek összetett ellenérzéseinek volt köszönhető, akik képtelenek voltak felfogni az olyan birodalmi lépések valódi értelmét, mint az ősi Mezopotámia lebombázása, az iraki katonák kínzása Abu

Ghraibban, a CIA titkos európai repülőútjai, vagy éppen a Guantanamo-i fogolytábor fenntartása. Éppen ezért szükség volt valamire, hogy meg lehessen menteni a Birodalom arcát. Az, hogy találtak valakit, aki a jelentőségteljes Madinusa nevet viseli, pont kapóra jött.

Mellékesen jegyzem meg, hogy állítólag nem volt nehéz ráakadni. A szabad világ szilárd bástyájaként a Birodalom számtalan stratégiát, tervet, folyamatot és technikát fejlesztett ki arra, hogy alattvalóit könyörtelenül demokratikus módon tartsa az ellenőrzése alatt, reggel és este, a nap huszonnégy órájában, a világ minden pontján és egész életük folyamán. Így és számos adat találkozásának köszönhetően könnyen sikerült bemérni Madinusát. Az adatokat egy részről a lány szülővárosában működő CIA-sejt főnöke küldte (legnagyobb valószínűséggel a pap vagy a borbély; ezt az olvasóra bizzuk...), másrésztől Peter Simpson lehallgatott telefonhívásaiból származtak, melyeket Szomáliából indított, ahol végül bűneit megbánva, de tisztázatlan körülmények között elhunyt, harmadrésztől pedig internetes kutatásokból eredtek. Mindezt egy műhold segítségével megerősítették, és a Birodalom megbizonyosodott arról, hogy Madinusa bizony nem kitalált személyiség.

Már csak a név és a Birodalom civilizációs küldetése között fennálló bensőséges – noha csak fonetikailag indokolt – kapcsolatról kellett megbizonyosodni. Mivel az angolaiakkal ellentétben a gringók nem tudják, mi az a „névspecialista antropológus”, leszerződtettek egy stratégiai szakembert az ügy megvizsgálására. Az összetett és nehezen követhető elemzésekhez szokott elismert specialista, akit zseniálisnak tartott az egész közvélemény, némi egykedvűséggel gyorsan megállapította, hogy a Madinusa név gyakorlatilag arra a kifejezésre vezethető vissza, mely ugyanúgy, mint a „*The American way of life*”, lényegileg kötődik a birodalmi aspirációkhoz: „*made in USA*”. A további kutatásnak köszönhetően a helybeliek szájhagyomány útján, gene-

rációról generációra öröklődő legendáinak igazságtartalmáról is megbizonyosodhatott, azaz hogy Peter Simpson a Második Világháború alatt megfordult a városban, melynek élelmiszerellátását akkoriban az Egyesült Államok Légierője biztosította. Elsősorban „*made in USA*” felirattal ellátott konzervek csillapították ebben az időszakban azoknak a szerencsétleneknek az éhségét, akik indiánok, feketék és portugálok (a spanyolokkal együtt Európa mórjai) leszármazottai. Ehhez még hozzá kell tennünk azt is, hogy Maria Aparecida előszeretettel fogyasztotta ezeket a konzerveket, és Peter Simpson is konzervekkel hálálta meg a vele töltött kellemes pillanatokot. Maria Aparecida mindeztől olyan hálás volt, hogy úgy döntött, mindenkivel tudatja, hogy a lánya, bár nem földrajzi értelemben, de „*made in USA*” (fogalmazzunk úgy, hogy Peter Simpson szolgáltatása valójában házhoz való kiszállítás volt).

Hangsúlyozni kellett tehát a Birodalomnak ezt a szokatlan hozzájárulását a portugál nyelv gazdag névrendszeréhez. Mivel Rice kisasszony éppen nagyon le volt foglalva azzal, hogy lecsendesítsen pár engedetlen ősi népet, G. W. Bushnak viszont nem volt semmi dolga a texasi ranchán, ezért úgy döntött, hogy személyesen ugrik le latin-amerikai birtokára. Amikor megtalálta Madinusát, a lány nem akart hinni a szemének. A Szent Szűz meghallgatta az imáit. Végre elküldött érte egy gringót, hogy kimentse az éhségből és a nyomorúságból. És nem is egy akármilyen gringót: hanem magát a gringók vezérét, teljes testi valójában. Madinusa majdhogynem megcsókolta a földet az óvatosan lépkedő tehenészcsizmák alatt. Mert az elnök óvatosan lépkedett, nehogy elkapjon egy vírust, vagy egy ismeretlen baktériumot, ahogy az általában megtörténik a Harmadik Világ országaiban. A lány úgy ugrott az elnök nyakába, mint valami filmben, átkarolta a nyakát, a lábait összefűzte a háta mögött, a szomszédság pedig egyre terjedő olajfoltként vette körül őket. Madinusa anyja, Maria Aparecida összerogyott a sarokban, és

Szabó Ákos
Alul, 2001
olaj, vászon, 70 × 100 cm

bizarr vehemenciával csókolgatott egy fakeresztet, ami, noha koszos volt és régi, úgy ragyogott a kezében, mint egy csillag. G. W. Bush szokásához híven nem értette, mi történik körülötte. Viszont nem tudta megállni, hogy ne árássa el egyfajta finom rettegés azoktól a piszkos arcoktól, foghíjas szájaktól, bőrröktől és hajaktól, melyek törvénytelen és elfogadhatatlan keveredésről tanúskodtak, vagyis azoktól a szerencsétlen, szubhumán figuráktól.

Madinusa nem vett tudomást G. W. Bush félelmeiről – vagy aggodalmairól, hogy a tájegységre jellemző szót használjunk –, és elképzelte, hogy teljesen átalakulva (vagy ha akarják, átalakítva) kijön a Washingtoni Nemzetközi Repülőtérrel, egy csapat lelkes rajongó fogadja, egy olyan limuzinba ültetik, amiről mindig is álmodott szegény sorban élő kislányként, aki hollywoodi filmekben nevelkedett, majd végigfurikázzák a Birodalom fővárosán egészen a Fehér Házig. Sajnálatos módon nem áll módomban leírni ezt a csodálatos utazást, mivel – szerényen megvallom – olyan író vagyok, akinek tudnia kell, hol vannak a határai és nem ismerem Washingtont. Megpróbáltam venni egy útikönyvet a neten, de nem érkezett meg addigra, mire le kellett adnom a szöveget a szerkesztőnek. Egyébként is már túl hosszú ez az elbeszélés. Úgyhogy le kell zárnom, lehetőleg hihető módon.

Vajon mi történt Madinusával, miután váratlanul találkozott G. W. Bushsal?

Ha ez a szöveg az interaktív irodalom kategóriájába kívánna tartozni (bármit jelentsen is ez), akkor most az olvasók dönthetnék el, milyen sors vár Madinusára, egy egyszerű kérdőív megválaszolásával. Ez azonban nem egy latin-amerikai szappanopera, hanem novelláskötet, komoly, mély és felelősségteljes elbeszélésekkel. Ennélfogva ez a történet, hogy hihető legyen, csak egyféleképpen fejeződhet be.

Találják ki.

Urbán Bálint fordítása

Ondjaki

Viktor bácsikám úszómedencéje

Amikor Viktor bácsikám megérkezett Benguelából, még a suliból is meglógtunk volna, csak hogy kimehessünk elé a belföldi reptérre. A baj csak az volt, hogy a bácsikám mindig iskolaidőben érkezett, anyám meg nem hagyta, hogy bármelyikünk is hiányozzon az órákról.

Szóval végül otthon, ebédidőben találkozhattunk Viktor bácsikámmal. A mosolyát és a zuhataghoz, mennydörgéshez hasonló nevetését nem is lehet szavakkal leírni. Valahányszor megláttuk, ha csak felnevetett, mi is röhögni kezdtünk, vidámak lettünk, nem is tudtuk, miért. Ő meg azonnal hozzáfogott valamelyik benguelai varázslatához.

– Na, ilyet biztos nem láttok itt Luandában! – nyitotta ki a bőröndjét, ahonnan cukorkák, csokoládék és egyéb gyerekbűvölő ajándékok kerültek elő, meg egy pakli mágikus tarot-kártya, amiből hol felbukkant, hol eltűnt a gazdagság szimbóluma, az Érmék Ásza, plusz néhány nyomott mintás póló, amelyeneket itt „mi Luandában” biztos nem hordunk.

Este hagytuk, hogy megvacsorázzon és elkortyolja teáját, amit evés után szokott meginni. Aztán én és az unokatesóim meg még néhány barátom az utcából kiültünk a teraszra, és csak vártunk Viktor bácsikámra. Mert Viktor bácsikám tele volt benguelai sztorikkal. És az is igaz, hogy mi itt Luandában nem láttunk még ilyen színházi előadást, ahol csak egy ember beszélt, és csupán a képzelőerő hatott, és ahol tők sötét volt, és rajtunk kívül csak néhány szúnyog ült a nézőtéren.

Én már mondtam Brunónak, Tibasnak és Jikának, a srácoknak az utcában, hogy a bácsikám nagyon jól tud mesélni.

A legizgalmasabban arról a medencéről sztorizott, ami állítólag ott van náluk, Benguelában, de még soha senki egyetlen fotót sem látott róla:

- Ti itt Luandában el sem tudjátok képzelni, járkáltok itt, és isszátok a Tang üdítőt.

Harsányan kacagott, mi is vele neveltünk, mintha a meleg esti levegőben ezernyi csiklandás fröccsent volna szét.

- Van ott egy hatalmas medencénk! - Hatásszünetet tartott, mi pedig szájtátva próbáltuk elképzelni azt az óriási medencét.

- Ráadásul nem is vízzel töltjük meg azt a medencét!

Ránéztem Tibasra, aztán Jikára: - Ugye, mondtam?

Viktor bácsikám sejtelmes hangon folytatta:

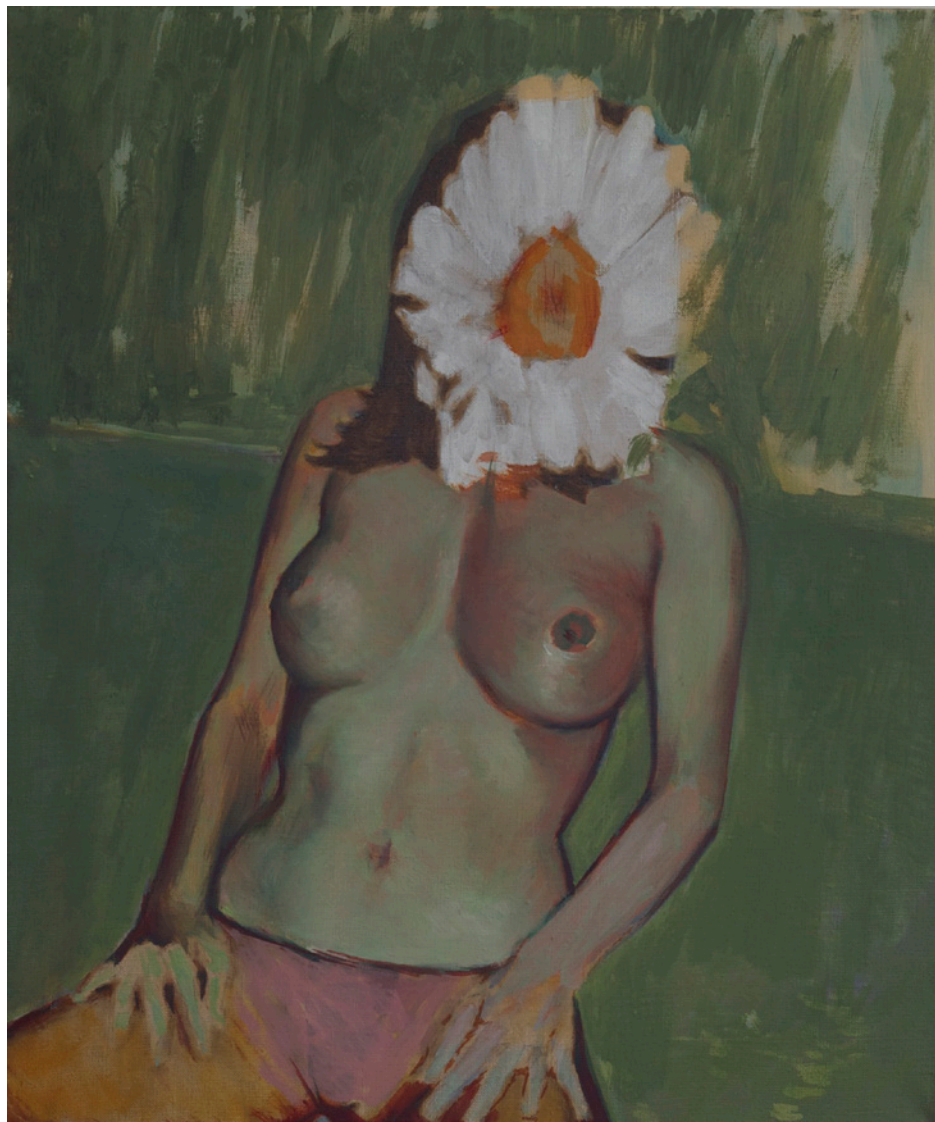
- Ti, akik csak a Tang üdítőt szlopáljátok, el sem tudjátok képzelni... a mi medencénk Coca-Colával van színültig tele!

Elbűvölve ültünk ott: láttam, hogy a szemekből olyan fényesség árad, ami még a sötétséget is eloszlatta a verandán, és akár a szúnyogokat is elriasztotta volna. Tátva maradt szánkából szinte kicsordult a nyál, néhányan felnevettek, aztán egyszerre mindenki harsányan kacagni kezdett Viktor bácsikámmal együtt, és tapsoltunk, egészen addig, amíg anyám ki nem jött, hogy megnézze, mi folyik itt.

A többiek most már nem is engem kérdeztek, hanem egyenesen Viktor bácsikámnak szegezték a kérdéseket, mindent tudni akartak a medencéről, és kérdezték, hogy mikor mehetnek majd el hozzá.

- Egyszer mindenki eljön majd - nevetett Viktor bácsikám, rám nézett és kacsintott. - Jön majd értetek egy repülő, és elviszi az egész bandát Luandából, hozzatok fürdőruhát, mert ott mindenki belemerül a Coca-Cola-medencébe. Mi ott nem ezt a Tang-vackot isszuk.

- Viktor! Ne tömd a gyerekek fejét ezekkel a butaságokkal! - lépett anyám a teraszra.

Szabó Ákos
Philia, 2015
olaj, vászon, 60 × 50 cm

De Viktor bácsikám csak kacsintott egyet, és még lelkesebben folytatta:

- Nincs szó butaságról, az egész utca mehet Benguelába, a Coca-Cola-medencénkbe! A medence minden sarka rágóból és csokiból készült!

Megint tapsoltunk, aztán egyszerre csöndben maradtunk, ahogy elképzeltük azt a rengeteg édességet.

- Az ugródeszka epres nyalókából van, a zuhanyrózsákból Fanta ömlik, és ha egy gombot megnyomsz, akár Sprite is jöhet belőle. - Nézett anyámra, huncut szeme egészen összeszűkülött a sok nevetéstől, mi meg tovább tapsikoltunk, aztán kimentünk.

Amikor újra beléptem a házba, fölmentem, hogy jó éjszakát kívánjak mindenkinek. Elmentem Viktor bácsikám szobája mellé, csak egy gyertya fénye világított nála.

- Bácsikám, egy nap tényleg láthatjuk majd a Coca-Cola-medencét?

A szája elé tette az ujját, jelezve, hogy kicsit hangos vagyok.

- A legjobbat még el se mondtam! A repülőn, amivel elviszlek titeket, minden étel csokiból lesz, hozzá kacskaringós szívószálakkal. És ott Benguelában még az utcán is cukorkák vannak, csak le kell nyúlnod érte. - És kacagott még akkor is, amikor elfújta a gyertyát. Mind a mai napig azon gondolkodom, honnan gyűjtött magába benguelai Viktor bácsikám annyi nevetést, hogy egyre csak kacaghasson, és miért nem félt, hogy egyszer majd elfogy belőle a nevetés.

Lefeküdtem, nehogy anyám rajtakapjon, hogy ilyen későn még mindig beszélgetek. Sötét szobámban fekvé szinte láttam, hogy a mennyezeten homályosan csillanó vízcsepp és gázzal teli buborékok jelennek meg, amik végigcsiklandozzák az egész testet. Ezen az éjjelen arra gondoltam, hogy Viktor bácsikám azért lehet olyan vidám, és azért van tele anyni varázslattal, mert Benguelában él, és nekik ott Coca-Cola-medencéjük van tele rágóval és csokival. És akkor a

mennyezeten láttam, ahogy megremeg a teste, és könnyek szöknek a szemébe a sok-sok nevetéstől.

Szép volt: úgy aludtam el Luandában, hogy egész éjjel Benguelával álmodtam.

Borbáth Péter fordítása

A szerzőkről

Rosário Marcelino 1953. október 22-én született Malanje városában. Jogi diplomát szerzett, tanulmányait Angolán kívül Kubában folytatta ösztöndíjjal. Igazgatója volt az angolai Színház- és Táncművészeti Társulatnak, de dolgozott a Kulturális Minisztériumban és Kongóban attaséként. Alapító tagja az Angolai Írók Egyesületének (União dos Escritores Angolanos (UEA)). Íróként több kötetet is publikált már, verseket, novellákat és regényt egyaránt. A bennszülött törzsek kultúrája, meséi átszövik írói stílusát, többször publikált már kimbundu nyelven is a portugál mellett. Lapunkban *A sangria* című novellájának fordítását olvashatják.

João Melo 1955. szeptember 5-én született a fővárosban, Luandában. Író, újságíró. Jogi tanulmányait Angolában és Portugáliában folytatta, valamint doktori címet szerzett Rio de Janeiróban kultúra és kommunikációból. Újságíróként dolgozott az angolai Nemzeti Rádiónál és a *Jornal de Angolánál*. Szintén alapító tagja az UEA-nak, amelynek titkára, majd később elnöke is volt. Különös iróniával és humorral reflektál műveiben Angola történelmi eseményeire, eddig tizenkét verseskötetet és öt prózai kötetet publikált. Lapunkban *Madinusa* című írásának fordítását közöljük.

Ondjaki 1977. július 5-én született, szintén Luandában. Az angolai irodalom egyik legfiatalabb ismert és elismert szerzője. Szülővárosában és Lisszabonban tanult szociológiát, doktori tanulmányait Olaszországban és az Egyesült Államokban végezte. Irodalmi munkáját több díjjal is elismerték (köztük a José Saramago-díjjal 2013-ban, amely a legrangosabb, portugál nyelven írt műnek évente ítelt irodalmi díj), és több nyelvre fordították köteteit (egyebek közt francia, angol, olasz, német, spanyol és kínai). Szövegeit erős szóbeliség jellemzi, de eltérve a többi meghatározó szerzőtől, egy fiatalabb, a polgárháború után felnövő generáció kérdéseit mutatja be. Az Apokrifban *A piscinadotio Víctor* című novelláját olvashatják magyar fordításban.

Szabó Ákos
Fürdő, 2014
olaj, vászon, 30 × 25 cm

Az angolai irodalomról

Pepetela Az utópia nemzedéke (1992) című regényéről

A portugál nyelvű afrikai irodalmakat hosszú ideig csak Castro Soromenho portugál és brazil neorealizmusban fogant regényeiből, valamint néhány Olaszországban és Brazíliában kiadott pártos költészeti antológiából ismerhettük. A XIX. és XX. század fordulóján Angolában felívelő, majd néhány évtizeddel később a Zöld-foki-szigeteken megszülető irodalom nem vált ismertté szélesebb körben, mint ahogy azok a versek és prózai művek sem, amelyeket a második világháború után a tengerentúli területté átminősített portugál gyarmatok költői és írói írtak, s részben az akkoriban eléggé kis hatékonyságú „hazai” kiadóknál, részben pedig a Lisszabonban vagy Coimbrában tanuló afrikai diákok kulturális közösségeinek kiadásában jelentek meg. De figyelemre érdemes irodalom csak ott született, ahol hagyományok is voltak, mint Angolában, ahol már a XIX. század második felében számot-

tevő irodalmi élet alakult ki az újságok irodalmi mellékleteinek jóvoltából, vagy a Zöld-foki-szigeteken, ahol az 1930-as évek derekán megindult *Claridade* című folyóirat körül csoportosuló költők és írók a gyarmati irodalompolitika által támogatott, az egzotikumra és a festőiségre figyelő művek ellenében a szigetvilág valóságáról szóltak.

Az afrikai portugál nyelvű irodalom, vagy más néven a PALOP, azaz a Portugál Hivatalos Nyelvű Afrikai Országok irodalma, illetve ezen belül az angolai irodalom, amely jelen írásunk tárgya is lesz, csak az 1970-es évek végén kapott nagyobb publicitást, amikor – talán a posztkoloniális lelkipurdalás következtében, vagy jól felfogott kereskedelmi megfontolásból – a portugál kiadók egymás után jelentették meg az előző évtizedekben elenyésző példányszámokban, rossz papírra nyomott, s ezért gyors eltűnésre ítéltetett műveket, amelyek szokatlan, új

hangjukkal és tematikájukkal a latin-amerikai irodalom 1960-as években történt boom-jához hasonló áttörést ígértek.

De a politika, mint már anynyiszor, megint megakasztotta az angolai irodalom kibontakozását. A XIX. századi irodalmi fellendülésnek az 1910-ben hatalomra jutott Portugál Köztársaság gyarmati politikája vetett véget, az 1950-es évek szárba szökő prózája a gyarmati háború miatt szorult vissza, az 1975-ben kivívott függetlenség nyomán erőre kapó irodalom pedig majd két évtizedre a pártosság jármába kényszerült, így az újabb, immár napjainkig tartó termékeny időszak, amely tucatnyi egyéni hangú író fellépésével járt együtt, csak a polgárháború és a belső politikai küzdelmek elcsitultával vehette kezdetét.

Az angolai irodalom ilyenformán mintegy másfél százados története során folytonosan ki volt téve a politika változásainak, s ez szükségképpen tükröződött is a megszületett művekben. Míg a XIX. század végén az afrikai értelmiség önkifejezése és

az angolai önazonosság kérdése került előtérbe, a XX. század ötvenes éveiben a portugál elnyomást és az egyre nyomasztóbb gyarmati, félgymati létet tematizálták az írások, a frissen felszabadult ország irodalma pedig a gyarmatosítók elleni küzdelem epizódjainak bemutatását és az új független Angola eszmei megalapozását tekintette céljának. A kilencvenes évek nyugodtabb légkörében kibontakozó irodalom viszont a megelőző időszak és marxista ideológiából a neoliberais praxisba átlépő ország kemény bírálatát adta.

A politikának és irodalomnak ez a szoros összefonódása jól kitapintható napjaink egyik legjelentősebb angolai regényírójának a munkásságában. A Pepetela néven publikáló Artur Carlos Maurício Pestana dos Santos 1960-70-es évek fordulóján született első regényei harcosan elkötelezett alkotások, és a portugálok ellen vívott küzdelem jegyében születtek, így a *Mayombe* a gerillák mindennapjait írja le, akik az őserdő mélyén elmélkednek az új, igazságos társadalmi berendezkedésről, a következő

korszakban viszont már a frissen függetlenné vált ország nemzeti azonosságátudatának a kimunkálása kerül előtérbe az angolai történelem egy-egy epizódját feldolgozó művekben, mint a *Yaka* és a *Revolta da Casa dos Ídolos* ('Lázadás a bálványok házában'). Pepetela 1992-ben megjelent, *A Geração da Utopia* (Az 'Utópia nemzedéke') című regénye pedig megnyitja az ország jelenkorának ellentmondásait ábrázoló művek sorát.

A négy részre tagolt regény a jelenkori angolai történelem négy korszakát idézi fel. Az angolai diákok önszerveződő egyesülésére, az Angolai Diákok Házára utaló, „A ház” című első rész a hatvanas évek elején Lisszabonban tanuló afrikai diákok közösségét mutatja be egy jómódú fehér telepes szülőktől származó orvostanhallgató lány, Sara szemszögéből. A sorstársaival jó kapcsolatot fenntartó Sara fokozatosan elszigetelődik, mert a portugál fővárosban szervezkedő, a felszabadítási mozgalmat előkészítő diákok szektás módon fokozatosan kirekesztik maguk közül fehér bőrű és félvér társaikat.

A második fejezet – amelynek címe „A füves pusztaság” – az angolai függetlenségi harcok egyik színterére utal, az egykori baráti társaság egyik tagjának, Vítornak a sorsát mutatja be a hetvenes évek gyarmati háborújában, majd a függetlenség első éveiben. A jóakarátú, de megalkuvásra hajlamos Vitor kiválóan alkalmas arra, hogy az új rendszer kiszolgálója legyen, mert tétovázás nélkül megfelel a politika változó követelményeinek. A hatalom elvtelen kiszolgálása, és a fokozódó diktatúra készíti a harmadik részben lázadásra a valamikori diákcsoport szellemi vezetőjét, Aníbalt, aki megundorodva a nyolcvanas évek diktatórikus viszonyaitól önkéntes száműzetésbe vonul Angola egy távoli vidékére, ahol megújuló küzdelmet folytat a rész címében megjelenő polippal, amely szimbolikusan már-már mitikus vadállattá növekszik.

„A templom” címet viselő negyedik részben az elvtelen opportunistaként a marxista rendszert miniszteri posztján túlélő Vitor mellett megjelenik a korábbi baráti társaság legszín-

telenebb tagja. Az egykor focistának készülő Malongo időközben sikeres vállalkozó lett, és egy nagy nemzetközi szekta képviselőjeként jelenik meg Luandában, ahol Vítor hathatós közreműködésével egy hatalmas imaházat épít, az egész országot megfertőző nyugatimádat és neoliberalizmus szellemében.

Pepetela regénye jól tükrözi azt a csalódottságot és reménytelenséget, amely az angolai írók az ezredvégen felnőtt nemzedékének műveit átjárja. Az egykori szabadság ígéretéből és az ország önmagára találásának lehetőségéből csak keserű szájíz maradt, amelyet ki-ki a maga beállítottságának megfelelően dolgoz

fel. A Brazíliában és Portugáliában is népszerű Agualusa a parvenü, „nemesi” (értsd: fehér) ősoket kereső egykori gerillákat gúnyolja ki a magyarul is megjelent *A múltkereskedő* című regényében, João Melo a hatalom embereinek szexuális kilengéseit tűzi ironikusan tollhegyre novelláiban és krónikáiban, a nemzedék egyik legfiatalabb tagja, Ondjaki pedig egy kiskamasz rácsodálkozásával mutatja meg a nyolcvanas-kilencvenes évek ellentmondásait. Pepetela pedig egyre kegyetlenebb realizmussal ábrázolja a kialakult új világot, amelyben lassan semmivé foszlanak azok az eszmények, amelyekért egykor az utópia nemzedékének a tagjai küzdöttek.

Pál Ferenc

Köddörzsölte testek

Szabó Ákos festészetéről

Ha a „kortárs figuratív festészetet” egyszer valaki antropomorfizálva (amolyan istennőként) megfestené, akkor biztosan egy önbizalomhiányos széplányként ábrázolná. Tejfehér bőrű, dúskeblű, klasszikus, de súlyos drapériák helyett szoknyába és diszkréten elegáns kord kiskabátba bújt szépségként, akinek azonban hiányozna az a méltóság a tartásából és az a magabiztosság a szeméből, amely déd- és ükanyáinak a sajátja volt. Lazúros tekintettel rájuk, a múzeumlakó déd- és ükanyákra gondolna, és a róluk készült, minduntalan *A festészet allegóriája* címet kapó képekre. Meg a múlt századra, amely elvette tőle a tartást és a magabiztosságot, és csak az okafogyottá vált szépséget hagyta meg. Így ülne összegörnyedve a metrón, miközben a mellette lévő ülésen a „kortárs absztrakt festészet” megszemélyesítője, egy vérvörös, kubisztikus *femme fatale* sodorná flegmatikusan cigarettáját; velük

szemben pedig egy rövid hajjú, farmeros, lezseren észbontó nő, maga a „konceptuális művészet” pillantana bele hűvösen egy posztkolonializmussal foglalkozó blogba az okostelefonján.

A festészet (különösen a figuratív, embereket és más alakokat ábrázoló ágának) helyzete ennyire zavarba ejtő mostanában. Bő száz éve, a korai avantgárd megjelenése óta temetik, miközben az esztéták sírbeszédeit hallgatva ad még mindig randevút randevú után egyéb, jobbára másodvonalas esztétáknak és műgyűjtőknek. A figurativitással már majdnem mindenki leszámolt itt-ott publikált manifesztumokban vagy esszéikben, képviselői mégis ott vannak ma is a fősodorban. Talán a beragadottságunk az oka (talán nem), de a magyar szcéna esetében ez a kettősség csak még erősebb. Itthon arányaiban még több alakábrázoló festőt tartunk számon a jobbak között, mint a nagyvilágban általában.

Szabó Ákos nagyon korán, már kisképzősként közel került ehhez az újfiguratív vonalhoz, tizenévesként az előtte járó nemzedék három jegyzett tagja is tanította a Török Pál utcában. S Kósa János, Szűcs Attila, valamint az osztályfőnök Nemes Csaba hatása – úgy tűnik – kitörölhetetlen: Szabó Ákos a dögös kubo-absztrakt vagy a vagány entellektüel-koncept műzsák helyett a kissé ódivatú-figuratív harmadik mellett köteleződött el. Azok, akik manapság ilyen műzsát választanak maguknak, általában hányavetien *l'art pour l'art* alakok, eszük ágában sincs a kánon vagy a koncept.

Szabó Ákosra ez különösen igaz.

Ennek megfelelően módszere is valamiféle bölcs poroszkáláshoz hasonlítható. Már magát a megfestenivalót sem keresi, hanem beleakad egy-egy fotóba, filmkockába, arcba, látványba. „Képekbe”, amelyekből – lassan, rendszerint sok átfestés, csendesen megtett vargabetű után – festmények lesznek. A festő a vargabetűk során szemlélődik: várja, hogy a vásznon fel-felsejül,

nem várt lehetőségek, véletlenek izgalmas irányba terelik-e a látványt; vagy azt fürkészi, hogy vajon hol húzódik a határ aközött, ahogy mások, illetve ő lát (s látja éppen ugyanazokat az arcokat, tárgyakat, tájakat, amelyeket – megfestve – meg is mutathat a saját látószögéből). Így, tehát a nüanszok, a véletlenek és a szubjektív szemlélés által kijelölt pontok között tekereg az az út, amely végén a választott „képből” festmény lesz. Közben az eredeti „kép” – nyersen szemlélve – alig változik: bár a részletek olykor párává, de még inkább köddé légiesülnek, az alapvető kompozíció megmarad. (Szabó ritkán hagy el az eredeti „képből” fontos alakokat, részleteket, vagy emel át motívumot máshonnan.) Meglepő módon a „képek” abban az értelemben is változatlanok maradnak, hogy festőivé sem nagyon válnak, mire festmények lesznek. Szabó Ákos ecsetje nem sok nyomot hagy maga után, az elkészült munkákon kár keresni a pasztózus olajpászmákat vagy a finom valőröket. (Ha akadnak is, a művei nem ezekről szólnak.) Ezek után igaz, hogy Szabó munkáit

nem szívesen sorolnám a hiperrealizmus, de a realizmus körébe sem, a kiindulópontjaikhoz hűséges festményei mégiscsak fényképszerűek.

Azonban amikről eddig szó volt, azok holmi műtermi dolgok, amelyek nem lephetnek meg senkit, aki beszélgetett már képzőművésszel, Szabó Ákos esetében pedig még kevésbé érdekesek, mint más festőknél. Munkáinak kulcsát máshol kell keresni: abban a ködben, amely a legritkább esetben száll fel képeiről. Az összes alakot bevonja. Függőnyt képez köréjük, elvágja őket környezetüktől. Magukat a testeket azonban csak megdörzsöli, sziluettjeiket csupán elmossa kissé, aminek következtében olyanok lesznek, mint a rosszul előhívott fotók szereplői. Viszont hókaságuk, árnyyszerűségük legalább annyira belőlük fakadnak, mintsem csak az elmosódó külső formákból. Mintha üresek lennének, és ez a köd töltené ki a zsigereik helyét, s így belülről is mardosná-rágná őket. Nemcsak azért gondolom ezt, mert szemekre lepedék kocsonyásodik, hanem gesztusaik, testtartásaik

miatt is. Szabó figuráinak zöme megtört ember: kifejezéstelen, őszintétlen vagy rémült arcot vágnak, miközben vagy beesett mellkassal görnyednek előre, vagy nagyokat nyelve erőszakolják magukra a tartást. Úgy tűnik, mindannyian tudatában vannak valami borzalmasnak. Talán ugyanannak a borzalmasnak. (Hogy mi lehet ez, fogalmunk sincs. Szabó Ákos sötét képein nem látható semmi tragikus. Csak sejthető. Ezt a sistergő sejtelmességet az *Ott-hon* meghökkentően példázza: a redukált kompozíció akár intimnek is tűnhet, a két női combból és a függönydarabból mégis sugárzik a kétségbeesettség.) Bármilyen is ez a borzalom, Szabó figuráit megülte a rosszkedvvel együtt, de megtanultak így élni. A legtöbbjüknek már mindegy, a frusztrációt apátiává öklözték magukban, s most egy – belső vagy külső – parancsnak engedelmeskedve cipelik savanyú, ólomnehéz fejüket.

Két „csoport” jelent csak (részleges) kivételt. A boldogoké és a nőké. Akadnak ugyanis szinte boldognak tűnő szereplők is: a *Choir* kóristái, a *Butterfly* pil-

langóvá átvedlő táncosa vagy a Zseni. Örömük azonban valószerűtlen, sőt eszelős, bizarr, és nem váltja fel a mély melankóliát, csak színezi azt. Hiába kivételek, a mindenkire rátelepedő külső-belső köd nem tisztul a – Szabó-festményeken sűrűn feltűnő – (fél)meztelen nők körül sem. Tökéletesek és tökéletesen üresek, nem többek a testet nyert nyers csábításnál vagy kéjnél. Ők nem szoronganak, talán még önfeledtek is, de nem képesek másra, mint pusztá vonaglásra. Magukat kínáló testek, amelyeket megkaphatsz, de egyáltalán nem fogsz közelebb kerülni hozzájuk. Ha öleled őket, forró ködöt szorítasz magadhoz. Talán nincs is mihez közelebb kerülni. Talán lélektelenek, hiszen arctalanok: többjüknek ajka – amelyet csokolhatnál – nincs, szemek – amelyekbe belenézhetnél – pedig egyiküknek sincs. (És ezen a keserű felismerésen nem javítanak a Honey címet viselő nőportrék sem: az ő arcukat butaságuk és még inkább műviségük takarja ki.)

Szabó Ákos festményei nekem mégsem elsősorban a portrékról szólnak, hanem arról a melankolikus, enyhén gyomor-

ba szűrő atmoszféráról, amely az alakokat körülfüggönyöző-dörzsölő ködöt kíséri. Ezek a festmények mindenekelőtt atmoszférikusak. S a hangulatu-
kat jelentős részben a képek fényviszonyaiból nyerik: abból az olykor egészen sötét, de inkább hol hamuszín, hol borús koloritból, amely azt sugallja, hogy teljes vagy részleges napfogyatkozás idején készültek. Amikor olyan, mintha füstüvegből öntött búra kerülne fölénk, és az ember árvának kezdi magát érezni a fogyatkozó nap alatt. Ahogy a napfogyatkozás idején elbarnuló és elhalkuló természet, úgy Szabó Ákos munkái is szemlélődésre hívnak – és ez nagy szó, mert bagatell témákat örökítenek meg. Képesek meggyőzni arról, hogy egy tucatház mellett parkoló Zsiguli látványába, egy horgász, egy gyermek vagy egy ócska zenész portréjába érdemes belefeledkezni. Nem az (élet)történetek a fontosak, amelyek egyébként könnyen és sokféleképpen kibonthatók lennének a hajlott testekből és üveges tekintetekből. Hanem maguk a kimerevített képek, amelyek

előtt időzve megtapasztalható (és lélekben megszurkálható) ez az átkozott kód.

Szabó Ákosnak is vannak olyan alakjai, akik nem nyugszanak bele a ködlepte életbe, s fásultan, de dacosan szurkálják a valóságot. Feloldozás persze nem jár a kitarításukért. A festmények túlnyomó többségét nézve ezen a tájon remény sincs a kegyelemre. Ezért megmagyarázhatatlanok azok a misztikus fényoválisok és -sávok,

amelyek a *Stúdió* falán, a *Kijárat* mennyezetén és a *Choir* gyerekcsoportja mögött nyílnak. Az itt szereplő, választott alakok nem tesznek semmit, s láthatóan nem is értik, hogy mi történik velük, csak hunyorogva fürdenek a hirtelen hasadt fényben.

Mintha a *Werckmeister harmóniák* Valuskája látogatta volna meg őket, hogy rámutathasson a napfogyatkozást követő világgosságra.

veress dani

Agresszió és fejbenezés

Interjú Stolcz Ádámmal

TÓTH ANIKÓ: Az Apokrif legrégebbi szerzői közé tartozol, 2008-ban kezdted a lapba írni, jövőre pedig a FISZ-szel közös kiadásában megjelenik első versesköteted. Az utóbbi években ugyanakkor viszonylag keveset publikáltál. Honnan jött a kötet ötlete?

STOLCZ ÁDÁM: Az elmúlt években valóban nem publikáltam sokat, de ennek ellenére igyekeztem rendszeresen írni. Nyerges Gábor rendszeresen kért tőlem verseket, és Fráter Zoltán is többször felvetette a kötet gondolatát. Ez még akkor is ösztönzött, amikor úgy éreztem, nincs időm írni.

Az apokrifos felolvasóestek egyik legkülönlegesebb jelensége voltál. Te mint előadó mennyit érzekelsz a verseidnek a közönségre gyakorolt hatásából? Mennyire próbálsz figyelni a tőlük érkező jelzésekre? A nevetésre, az undorra, a zavarra?

Ez nyilván nagyban függ az előadás körülményeitől, de igyekszem megfigyelni a közönség reakcióit. Szerintem a vers mindene a szó, a költő feladata pedig meghatározni, hogy ezek a szavak milyen érzelmeket váltsanak ki. Persze nem mindenki tartja feladatának a hatásvadászatot.

Te annak tartod?

A hatásvadászat művészet, de a vers nem épülhet rá. Én csak akkor tudok valamiről írni, ha át is érzem. Ha viszont nem foglalkozunk a vers potenciális hatásával, elveszítjük a lehetőséget, hogy szöveget üssön az olvasó fejébe.

A szövegeid kifejezetten agresszív elemeket is tartalmaznak. Honnan jön ez az erőszakosra formált beszédmód? Mi a funkciója?

Az agresszió, a düh mint emberi vonás kifejezetten érdekel. Hallgatunk róla, különösen ha nő és férfi között történik, mert tabutéma. Senki sem szeretné

közhírré tenni, hogy mit csinálna azzal, aki otthagya, szakított vele vagy megcsalta. Zavarba ejtő, intim folyamat, ahogy valaki a szeretettől a gyűlöletig jut. Persze lehet, hogy senki sem gyűlöli a barátnőjét szakítás után, és csak én nem vagyok normális.

Mondhatjuk, hogy a verseidben a totális őszinteségre törekszel?

Igen, ez talán már több is, mint totális őszinteség. Ezeknek a verseknek az intenciója a belső érzésvilág bemutatása, természetesen karikírozva.

2008-ban kezdted el publikálni. Magát az írást is ekkoriban kezdted?

Ha jól emlékszem, 2007-ben próbálkoztam először versekkel, de komolyan talán csak 2008-ban gondoltam arra, hogy publikáljak is. Azelőtt nem írtam verseket, csak olvastam.

És most mi a helyzet ezen a téren? Milyen szerepet játszik a költészet a mindennapjaidban?

Sajnos legtöbbször csak a folyóiratok online felületéhez férek hozzá, de azokat rendszeresen olvasom. Amikor Magyarországon

vagyok, igyekszem megvenni azt a néhány kötetet, ami felkeltette az érdeklődésemet. Rendszeresen írok is, de nálam ez hosszú folyamat, egy versen sokszor hepteken vagy akár hónapokon át is dolgozom.

A Becsapódás szövegeiben nagyon sokszor találkozhatunk a beszélő közvetlen önreflexiójával, pl. az „én” névmás hangsúlyos használatával. Lehet a versnek feladata az öndefiníálás?

Az öndefiníció fontos lehet, de amikor egy „én”-ről beszélek, azért teszem, mert úgy érzem, mások gondolatairól nem tudnék írni, ehhez nem vagyok elég jó emberismerő. Az én érzéseimben viszont mások felfedezhetik saját magukat.

Hogyan működik ez a kötetstruktúra szintjén? A cikluscímekből mintha egy nagyon személyes történet bontakozna ki. Tudatosan alakítottad így a Becsapódás szerkezetét?

Igen, tudatosan. Valóban egy kapcsolat történetéről van szó, azaz több kapcsolatéről, egybe gyúrva.

Ha már a tudatosságnál tartunk: mi sem lehet ennek szemléletesebb példája, mint a kötet utolsó két szövege, a Tekken 1. és a Tekken 2. Hogyan találtál rá erre a műfajra?

A verset illetően engem mindig a hangzó szöveg érdekelt igazán. A tekken egy zenére mondott hosszabb vers, amelynek lényege egy érzés, egy hangulat közvetítése, a célja pedig, hogy a verseket közelebb hozza a hallgatókhoz, az arcukba vágja. Az első tekkent Nyerges Gábor zenéjére írtam. A másodiknál, aminek a zenei részét Fenyvesi Márton készítette, a szöveget és a zenét már teljesen össze akartam kapcsolni. Most éppen útban van egy új projekt, ami remélhetőleg egy-két hét múlva napvilágot lát. Ebben igyekszem finomítani a technikán, érthetőbbé, hatásosabbá tenni a verset.

Sokfelé jártál, éltél az elmúlt években, többek közt Kínában is. Mennyire gyakorolt hatást a verseidre ezeknek az országoknak a kultúrája, irodalma?

A kínai irodalom kevéssé, inkább maga az ország volt rám hatással. A francia kultúrát jobban

ismerem, így ez talán jobban inspirált, habár itt sem kortárs költők verseiről van szó, hanem leginkább prózáról, vagy a vers és a zene közötti átmeneti műfajokról. Nagyon szeretem a Fauve együttest, az ő műfajuk a spoken word. Emellett a francia irodalomból leginkább a 19. századi költészet néhány alakja fogott meg.

A Becsapódás verseiben meglehetősen bizarr módon jelenik meg a testiség. Milyen szerepet szántál a test, a hús rendhagyó, zsigerekre ható megjelenítésének?

A költészet kifejezetten alkalmas a nyelvben élő tabuk lebontására, így én a testen, annak intím jellegén keresztül szeretnék belemászni az emberek fejébe. Meg szeretném mutatni, hogy a testről így is lehet gondolkodni. Bemutatni, hogy az olvasóimhoz hasonlóan én is egy „beteg” ember vagyok – ugyanakkor ez a beteg ember valójában görbe tükör.

Mi a helyzet azokkal a versekkel, amelyek egy pozitív jelentéstartalmú cselekvést helyeznek

negatív fénybe? Például a Fus-sunk össze című: „Ne hagyd, hogy a nyelvem is lemerülve kihűljön, / akár egy víz alatti fáklya, / Nyújts azonnal segítő kezet, / vagy told be a képed, a fáklyád a pofámba!”

Igen, itt a „pofa” fölösleges durvaságnak tűnhet. Azért használtam, mert úgy éreztem, a szájban való összefutás az ösztönökről szól, és hogy a szöveg hűen visszaadja az aktusnak ezt a jellegét, az arcot pofává minősítettem át. Egy kortárs költőnek nagyon nehéz újat mondania a csókról. Én minden nyelvi tabut kivettem a versből, naturalisztikusan írtam róla.

Mit gondolsz, mi változik a kötettel az életedben?

Amellett, hogy nagyon örülök annak, hogy egyáltalán lesz kötetem, számomra ez a Magyarország-ra való visszatérés vágyát is jelképezi, ahová tartozom. Emellett úgy érzem, hogy a költészetben hatalmas kiaknázatlan lehetőségek rejlenek. A kötet feladata az lenne, hogy az agresszióról beszéljen agresszívan. Ez nem erőszakra buzdítás, épp az ellenkezője: az emberi természet erőszakosságát szeretném demonstrálni, szépen, érzékletesen bemutatni a csúnyát.

Tóth Anikó

Kizökkent az idő

Garaczi László: *Wünsch híd, Magvető*, 2015

Garaczi László *Wünsch híd* című regényének az *egy lemur vallomásai* alcímet adta, ezzel a gesztussal kötve új könyvét a korábbi lemur-sorozatához, a trilógia pedig így tetralógiává bővült ki. Még akkor is, ha a *Mintha élnél* (1999), a *Pompásan buszozunk* (2001), és az *Arc és hátraarc* (2010)-kötetekkel szemben a *Wünsch híd* ezektől élesen eltérő, erősen lírikus prózavilágot képvisel, ahol a lemur-szimbólum háttérbe szorul.

Ez a kötet a bontakozófélben lévő „önéletrészlet” egy újabb fejezetének „kudarca”: a „nagy szerelem” fejezete lehetne, helyette azonban egyfajta megtorpanást, vívódást képvisel két történet elmondása között. Kettéágazik, akár a Városligetben található, Y alakú *Wünsch híd*: az elmúlással való szembenézés, a halállal kapcsolatos tapasztalatok és a nagy szerelem elmesélésének történetére. Ugyanakkor, ha a „másik oldalról”, ha a „másik irányból” nézzük, egybefonódik,

egybeolvad, egymásra is vetül ez a két történet, s ez az alapgondolat zseniális szerkezettel és egyedi elbeszélői stílussal párosul.

Garaczi kötetének világában idősíkok sajátos váltakozása révén a narrátor úgy bánik az emlékekkel, hogy az egy tornádó pusztítására is emlékeztethet: emlékszilánkok tűnnek fel, hullanak a semmibe. Olykor még elő-előtűnhetnek egy-egy pillanatra a mindent elemésztő fürgetegből, s mi mindig mást és máshogy láthatunk meg belőle. Hirtelenül és váratlanul, amikor már nem is számítunk rá, és ugyanilyen hirtelen és váratlan az utolsó pillanat is, hogy mikor válik semmivé a vihar által elragadott áldozat, mikor lesz végleg a feledés részévé az emlék, a gondolat, úgy, hogy nem marad más csak a már semmihez sem köthető, önmagadból sehogy ki nem téphető fájó hiány érzete.

„Tényleg, mi a neve, nem jut eszedbe, eltűnt a kutyád a nevével együtt. Legközelebb a saját nevedet

fogod elfelejteni, mondta a barátod, igen, még az is előfordulhat.

Akkor ez a tanítás mára, ez az üzenet. Mindent elfelejtünk, a felejtés köpenyében közeledünk és távolodunk, a felejtés jegyében, a felejtés maszkjában.

Nem tudjuk, mit hoz a jövő, nem is érdemes rajta rágódni, bármi lesz, elfelejtjük azonnal ontologikus szétszórtságunk okán. Meg se történik és már nincs is.

A múltban, az ősidőkben, a teremtés kezdetén mindenestül elfelejtettük a jövőt. Az idő feledés, viszont a kutyád mégiscsak hiányzik, fáj, hogy nincs.” (114)

Az időben való oda-vissza ugrálás lehetővé teszi azt is, hogy úgy értelmezzük a regényt, mint egyes emlékek különböző módoszatokban való feltűnése mentén érzékelhető alternatív világok történetét, amely által a regény atmoszférája egyaránt lesz nyomasztó a kényszerű és kikerülhetetlen ismétléstől és az ismétlésben rejlő ismeretlentől, a mindig „kicsit másképpentől”, ami épp elveszi a biztonság érzetének lehetőségét.

Az idő káoszán túl a narrátorok káosza is jellemzi ezt a regényt:

egy vagy több narrátor helyett itt érdekesebb talán egymásba alakuló narrátorokról beszélni, akik olykor gyermekként, olykor felnőtt férfiként tekintenek az eseményekre – nem feltétlenül összhangban azzal, ahogyan az időben ugrálunk –, s olykor közelítő, olykor elhárító gesztusokkal élve szemlélik kapcsolataikat és a környezetük eseményeit. Közös jellemzőjük, hogy egyaránt különösen érzékenyek a bennük és a körülöttük dúló viharokra, s hasztalan próbálják ezt a közöny álarca mögé rejtteni.

A vándorlás, a kóborlás is visszatérő eleme ennek a regénynek: ahogy a narrátor/ok életéből, emlékeiből el-eltűnedeznek egyes emlékek, események, dolgok vagy személyek, úgy a történet folyamán maga a narrátor is „el-el tűnik” kisfiúként és felnőtt férfiként egyaránt: ilyenkor mintegy kiszakad az időből, vagyis lekerül róla az idő terhe: megfeledkezik róla. Utólag nem tudja mindig pontosan, hogy merre is járt, s sokszor csodálkozik el utólag, hogy mennyi ideig volt el. Persze ezek a kóborlások sosem maradnak

következmény nélkül, a narrátor pedig nem dönt véglegesen úgy, hogy ezt a „vándorlást” nem rendszeres szokásként, hanem életformaként választja. A narrátor ilyenkor nem csak az idő terhe alól szabadul fel, hanem a társadalmi normák kényszere alól is. Már csak ezért sem az önéletírás egy újabb megszokott fejezete ez, hiszen itt a következő életszakasz bemutatása egy olyan életpálya újabb fejezete lenne, ami megpróbál megfelelni valamiképpen az elvárt kereteknek, ami az egymásra következő életszakaszok linearitását illeti. Itt pedig az élettörténetnek egy olyan szakasza prezentálódik, amely inkább azt mutatja meg, hogy milyen kísérletek születtek e bemutatásra kerülő életúttal szembeni legkevésbé sem normaszerrű alternatívák megvalósítására. A történet eme aspektusa összekapcsolható Szerb Antal *Utas és a holdvilág* című regényével, mivel mindkettőben az otthonról való „megszökés”, a kóborlás, az utazás összekapcsolódik a társadalmi normák ellen való lázadással.

Az idő forгатagában, a narrátor körülhatárolhatatlanságában

itt valahogy minden megragadhatatlanná válik, vagyis az igazán lényeges pillanatok megragadhatatlanok még azoknak is – vallja Garaczi ezzel a kötetével –, akik részletekbe menő, pontos és aprólékos megfigyeléseket tesznek a környezetükkel kapcsolatban.

Mert e kötetben azzal szembesülnek a narrátorok, hogy igazán csak a felszínét karcolják a létezés, az élet megragadhatóságának, s ha meg is írják a tapasztalatot, csak egy üres vázat alkotnak meg. Részben a földi létben megtapasztalható időviszonyok, részben a saját félelmeikből eredő korlátaik miatt: a kötetben az elbeszélő(ke)t a múltó idő, az elmúlás nyomasztja, ha „szembetalálkozik a halállal”, igyekszik nem tudomást venni róla, „elkapja a tekintetét”, ha holtat lát, „befogja a fülét”, ha a halálról beszélnek.

Míndeközben – és éppen ezért – igyekszik egy Liza nevű

lányhoz köthető „regénybe illő” szerelem történetének emlékeibe kapaszkodni, s ezáltal eltávolodni ezektől a gondolatoktól. Ebben a kapcsolatban azonban minden változás negatív irányba történik, s minden ismétlődés-ismerős érzés kellemetlenül hat az emlékező számára. A történet-töredékeket lineáris sorrendbe rendezve a következőket tudjuk meg a kapcsolat alakulásáról: Először még Liza volt a szerelmes, Liza járt a narrátor után, aztán Lizának nagyon nem kellett. Akkor pedig a narrátor döbrent rá az elutasításban, hogy mennyire fontos neki ez a lány. Végül egy ideig együtt vannak, de Liza folyton kikacsingat a kapcsolatból, s ez a hűtlenségre való hajlam egészen odáig vezet, hogy a narrátort legjobb barátjával csalja meg. Utána nincs szakítás, pedig tudják, hogy ez egyiküknek sem jó: bántják egymást, egészen

addig, míg abból, ami kettejüket összekötötte, semmi sem marad. Olyan váratlanul és hirtelen veszik el minden, mint az emlékek a történet egészében: s ők csak rácsodálkoznak a hiányra. A szerző egy olyan nagy szerelmet analizál, amelynek a mélyén komoly kudarc és csalódás rejlik, így igazából ez a nagy szerelem is az elmúlás jelképévé válik.

Garaczi új kötete igen merész, formabontó, újszerű alkotás, ami egy teljesen kivételes minőségre hozza – magasba emeli a kortárs irodalomban egyre nagyobb teret nyerő lírikus prózát. Egyes részletei zsigerekig ható élményt nyújtanak. Nem igazán lehet fogást találni rajta, de nem könnyű olvasmány. Így, ahogy a narrátor is többször nekifut egy-egy emléknek, az olvasónak is érdemes a labirintusszerű kötet egy-egy részletén elidőzni, azokkal újra és újra megpróbálkozni.

Steinmacher Kornélia Nóra

A mai világ enciklopédiája

Kondor Vilmos: *A büntől keletre*, Libri, 2015

Kondor Vilmos nem árul zsákba-macskát új regényével, *A büntől keletre* már a borítóján is külön szalaggal hirdeti, hogy Az ELNÖK HALOTT, ám ha ez sem lenne elég, a cím és a szerző esetleges ismerete teljesen egyértelművé teszi, hogy egy krimi tartunk a kezünkben.

Kondor az elmúlt hét évben az első számú magyar krimiíróvá nőtte ki magát, bár ezt a hírnevét elsősorban az első sorozatának, a *Budapest-ciklusnak* köszönheti, míg az ezután, ám a jelenleg tárgyalt regény előtt írt két regénye, a mai napig befejezetlen *A Szent Korona-trilógia* két első kötete közel sem öregbítette annyira a hírnevét. Kondor ezúttal visszatért a bűnügyi regényekhez, ám a védjegyeül szolgáló történelmi kort otthagya a cselekmény most hangsúlyozottan a jelenben játszódik

A büntől keletre egyértelműen a *Budapest-sorozat* rokona, bármennyire is próbálja elhitetni

magáról az ellenkezőjét, egyrészt a jelenben játszódó cselekménnyel, másrészt a politika előléptetésével a kulisszák mögül. Egyrészt, hogy a legkevésbé terhelő bizonyítékot vegyük elő, az aktuális nyomozó, Ferenczy esetleges rokonsága a lassan mozivászonra költöző Gordon Zsigmonddal többször is artikulálódik. Ám ezen túl Kondornak már van annyi iróniája, hogy önmagát is kifigurázza, akár a nyílt színen, folyamatos szájbarágással, vagy pedig finoman, alig észrevehető utalásokkal.

Az elrejtett rokonságot a legkönnyebb megragadni, hisz ez a tematika a regény elsődleges szervezőelve. Már rögtön a prólógusban megjelenik az a módszer, ahogy Ferenczy meg szereti, meg szeretné oldani a bűnügyeket, amely prólógus így egyből mise en abyme-ként is funkcionál. Ferenczy próbálja rekonstruálni a bűnesethez vezető és magát a bűnesetet is tartalmazó nar-

ratívát, melyből azonban a legjobb esetben is kettő létezik, végül pedig magát félig-meddig áldozatul odavetve a törvény és egy egyre homályosabb erkölcs nevében szerez érvényt az igazságnak. Itt egy stabil és objektívnek nevezhető interpretációs alap szolgál támaszul a bűncselekmények felderítésében, a törvény. Ám a *Budapest Noir*t és folytatásait esetében épp az emelte ki a (hazai) tömegkrimik átlagából, hogy nem a klasszikus detektívtörténeteket tekintette követendő példának, hanem a már szubjektívebb értelmezési metódusokra támaszkodó *hard-boiled* történeteket is imitálta (sokszor szó szerint), melyekben a klasszikus detektívtörténetektől eltérően már nem egy társadalmi rend helyreállításért zajlik a nyomozás, arról nem is beszélve, hogy a sorozat végig óvatos játékot játszott a krimi nagy zsánerének egyes szubszáneréinek, mint a fentebb is említett *hard-boiled*, vagy a kémregény bevonásával. Ám éppen ez az objektívtől a szubjektívig tartó, esetenként talán elnagyolt út az, ami megindokolja A *bűntől*

keletre krimihez mérten nagy oldalszámát, hisz nem csak egy detektívtörténetet kapunk, hanem egy fejlődésregényt is, amennyiben Ferenczy felfedezi magának a törvénynek a szubjektivitását, mely fogalmat Gordon még nem próbálta meg beilleszteni a nyomozási módszerébe.

A kikarikírozott példa pedig nemcsak egy egészséges öniróniára mutat rá, hanem a *Budapest*-sorozattal foglalkozó tengernyi kritikára és egyre növekvő számú tanulmányra is reflektál. Ennek legfeltűnőbb példája egyből a Kondor-szakirodalom alapmondata a *Budapest Noir*ből származik: „Ez nem Amerika.” – Eme mondatnak a regényekre vonatkoztatott önreflexióját végtelenszer kifejtették már; A *bűntől keletre*ben pedig egyenesen zsolozsmaszerű textúrát alkot folyamatos ismétlődése, és az erre felkészült olvasó, akinek az olvasási stratégiáját az előző Kondor-regények edzették, könnyen megtalálhatja ezeket a kijelentéseket. Kondor azonban itt továbblép, mindig megjelenik egy újabb kiegészítés: „még csak nem is a vadkelet”

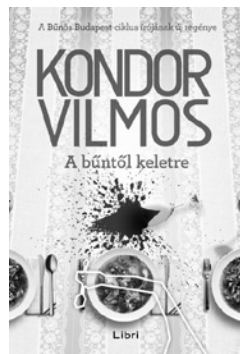
(61.o.), amelyek fényében sokkal inkább (ön)definicióként hangzanak ezek az egymásba kapcsoló kijelentések. Ebben pedig már jogosan fedezhetjük fel az ambíciót is, mégpedig hogy ez a magyar krimi, amit Kondor teremtett meg.

Ám míg ez a múlt kódébe vesző Budapesten egy pozitív kijelentés volt, addig napjaink verziója már van annyira cinikus, hogy ne tekinthessünk rá pozitívként. Épp ez a zsenialitása: nem üres díszlet, nem pusztá marketingfogás, és erős politikai érintettsége sem üresen lóg a levegőben. Kőkemény társadalombírálat, tūpontosan oda szúr, ahol fáj, és ahol tudja, hogy fájdalmat okoz. Épp ezért kiemelkedő teljesítmény.

A fentebb már vázolni próbált kettős struktúra, a publikus és a privát élesen elválík a regény tagolása által, hiszen két nagyobb részre bomlik, melyek két, egymáshoz csak a közös áldozatban és detektívben kapcsolódó nyomozást szerepeltetnek. Természetesen a kettősség számos más téren is megjelenik, a legfontosabbak pusztán címsza-

vakban: publikus és privát, valamint csapat és magány. Nem lehet véletlen, hogy ez a négy kifejezés, más dimenziók mentén ugyan, de krimitörténeti határokat is kijelöl, melyek tekintetében a regény már nem csak Kondor életművén belül jelenít meg egy fordulópontot, hanem magát is egyfajta összegző, ha tetszik: *enciklopédikus* igényű, és ebben az esetben mindenképpen példa nélküli műként aposztrofálja.

A cselekmény komplex és ravaszul szerkesztett, és noha itt-ott nem riad vissza a közhelyektől, ezek szerencsére nem rontanak sokat az összképen. Megölik a miniszterelnököt, és lehetséges motivációk közül az egyre kevesebb jogkörrel rendelkező nyomozócsoport egyből a politikait emeli ki, melyet csak megerősít az Ébredő Magyarok nevű csoport rövid idő alatt nagy nyilvánosságra szert tevő vírusvideója, melyben elismerik a kormányfő meggyilkolását. Minden szép és jó, de ami a legzavaróbb: egyszerű.

Zavaróan egyszerű az olvasónak is, aki számára nemcsak hogy tényleges lezárás nem kínálkozik, de tényleges nyomozást sem nagyon talál. Az egyszerűség zavarja Ferenczyt is, aki a miniszterelnök magánéletét veszi alaposabban szemügyre, és végül megtalálja azokat a fonalvégeket, melyekbe belekapaszkodva a teljes gombolyagot ki tudja bontani. Az első részben Ferenczy egy nyomozócsoport tagjaként kutat, mely rögtön megidézi a szocialista krimik kínos csapatdinamikáját, melynek a klasszikus alapjai mind jelen vannak: a folyton elégedetlen főnök, a törtető és folyton a szabályok szerint eljáró újonc, valamint a csapat renitense és legnagyobb ásza egy személyben – ő lenne Ferenczy, aki a fokozatosan ránehezedő politikai és szakmai nyomás révén végül kiválik az őt csak hátráltató csoportból, ezzel megkerülve az egyedül a politikai érdekeknek megfelelő látszatot felállító állambiztonsági szerveket is.

A regényben megjelenített bűntényekben nem az a rettenetes, hogy megtörténhetnek, hanem hogy teljes természetesség-

gel simulnak bele a mai magyar hétköznapi világába. Rettenetes mivoltuk így csak akkor sejlik fel igazán, mikor a regény második felének lezárásaként egy olyan jelenetet kapunk, amely még Gigor Attila *A nyomozó* című filmjénél is élesebben figurázza ki a klasszikus detektívtörténeteket. Itt nemcsak hogy senki sincs jelen a nyomozón és a tettesen kívül, hisz az eset voltaképpen csak rájuk tartozik, ami tovább árnyalja a szubjektív és objektív igazságok közti határt, hanem az eset felderítésében az egyik legfontosabb momentum a szintén csak kettejükre tartozó szexuális aktus, mely már ténylegesen is zárójelbe tesz bármiféle objektív igazságot. Ezek után már kevésbé meglepő az újabb fricska, mégpedig hogy a tettes magyarázza el a nyomozást a nyomozónak, és hogy saját maga felett mondja ki az ítéletet, mellyel végül Ferenczyt kriminalizálja – hasonlóra talán Agatha Christie utolsó Poirot-története, a *Függöny* óta nem volt példa.

A konkrét magyar valóságról szól tehát Kondor legújabb kötete, csak sajnos túl konkrét-

ról. Könnyű felismerni a jelenlegi kormányzatot, holott sokkal általánosabb és jobb történet lett volna, ha mind a két oldal magára értheti azt, hogy a hatalomért mindent szabad, bárkinek a hatalála felhasználható az együttérzés megszerzésére, még ha ezzel az igazi tettes megúszik bárminemű felelősségre vonást, itt az igazság tényleg csak szubjektív lehet.

Kondor regénye tehát gyökere- sen és menthetetlenül kapcsolódik a mai magyar valósághoz. Ugyanakkor ezzel teszi ismét olyan magasra a léceket, mint tette egykor a *Budapest Noir*ral, vagy épp magasabbra. Ezek után pedig kérdés, hogy a további Ferenczy-regények, már amennyiben lesznek, képesek-e fenntartani ezt a szintet.

Füzi Péter

A Nyugati szél szigetének királynője

Bánki Éva: *Fordított idő, a mély tenger névtelenjei*, Jelenkor, 2015.

Bánki Éva regényeinek jellegzetessége, a szubjektum és a magánmitológia vagy még inkább a történetmondás viszonyának stiláris-pszichológiai felmutatása új regényében, a *Fordított idő*ben egy középkori uralkodórendszer mitikus idejében talál otthont. A regény szerteágazó, rejtélyes terének erőteljességét éppen ez, a kitakarásokkal működtetett érzéki nyelv adja, ami egyszerre ad otthont az alakoknak, és válik uralkodójává a szereplőknek.

A szerző új regénye azonban, sejthető módon, nem csupán egy szűk réteg, irodalmárok és bölcsészek kedvelt olvasmánya lesz (az is lesz). Az író jelen, harmadik regényében a legsikeresebb fantasyk világának működéselvét (legerősebben a nyelvvél való világteremtésnek a regény cselekményére ráíródó olvasásélményét, a középkori kulisszákat és a

szereplők kalandos próbatételeit) idézi meg.

A történet egy középkori lovagregény díszletei közé kalauzol. Főhőse egy különleges sorsú kislány: Riolda. Ennek a tündérszerű, a környezetétől mindenhol idegen kis túlélő életének eseményeit követi végig az olvasó a lány születésének mesészerű pillanatától uralkodóvá válásáig. Nem pusztán vele együtt utazunk országokon és kontinenseken; kelta, arab, germán uralkodócsaládok udvarain át, hanem mindazokkal a szereplőkkel is, akik körülötte megfordultak, vele kapcsolatba kerültek. Nehéz lenne leírni egy egységes cselekményt, szétbontani a fő- és mellékszálakat, a regény motivációs hálójáról beszélni, mégpedig azért, mert a szerző, miközben egy egészen izgalmas, bonyolult, tudatosan hatásadás prózanyelvet alkalmaz – nem távol-

dik el a mindentudó elbeszélő irányába. Talán ennek okán is rendkívül szerteágazó, sok szálon futó cselekményt kapunk. A narráció a szereplők pszichéje felett lebeg, álmaikból, tudatalattijukból is jócskán jut a történet kézzel fogható történései közé.

Nem csak Rioldához köthető a fantasykra jellemző meseszerűség és a csodálatos események sora: az egész történeten eluralkodni látszanak a fantasztikus elemek – de, mint arról már szó volt, mindez fél lábbal a pszichében, fél lábbal a meseszöveg nyelvi megfogásában valósul meg. A történet tündérektől, jövőlátóktól, szellemektől hemzseg. Érdekes játék ez a mese és valóság között – az olvasó a szereplők beszéd-folyamatának, gondolatainak közvetlen követőjeként velük együtt helyezkedik történetük, koruk, országuk, életük szkeptikus vagy mindenben hívő résztvevőjének szerepébe. Mégsem monológok soráról van szó, „csupán” egy el-tartott, mégis végletesen empáti- kus gondolkodásmódról. Minden történetnek megvan a színe és a visszája is, attól függően, hogy éppen mely szereplők népesi-

tik be az aktuális teret: olyanok, akik a különböző hadseregek előrenyomulását és hatalmi játszmák történetét olvassák ki mint életük mozgatórugóját, vagy akik tündérlányok csábítását és szellemgyerekek bosszúját látják ugyanott?

Riolda szigetén a néma, félig állat, félig ember szorgok a nyelv elvesztésének utolsó fázisában emberségüket is elvesztik. Riolda, aki valószínűsíthetően egy szorg asszony és egy ember közös lányaként jön világra, és a Szél szigetének különleges működési elvéből eredően történetének bizonyos részeiben nem csak a múltra, de a jövőre is emlékszik (ahogy egyébként születésének helyszínén a történelemkönyvek is tartalmazzák a jövőt) különleges viszonyban áll saját múltjával, jelenével, sőt, mindig csak „még éppen meglévő” életével is. Riolda a szigetről való elhajózással egyszerre veszíti el az emlékeit, a jövő olvasásának képességét,

és az identitást. Ám mégis ekkor, a sziget mitikus tulajdonságaitól megszabadulva kezdők a valódi története, amelyben folyamatosan kiszakadni igyekszik a mesélés folyamatából, míg végül a szüléssel és az uralkodás megkezdésével cselekvővé válik.

Beszélő nevek könyve a regény – például egyből itt van Riolda (a királynő) történetével kapcsolatba kerülő Illighaen alakja is. Illighaen mint (Illig) történetíró vagy még inkább mint önnön korának értésére képtelen, abba folyton belebukó filozófus van jelen: a történet valódi menete és a gondolatok mítoszba vesző működésmódja számára is elválaszthatatlan egymástól, bár egész életében ezt igyekszik megfejtetni. Persze nem véletlen, hogy történetíróként kerül bele a cselekménybe: a regény másik főszereplője, a Riolda történetét, ezt a fantasztikus női fejlődésregényt is felemésztő, maga alá gyűrő cselekvője ugyanis maga az idő. Az idővel (vagyis annak megfejthetlenségével) küzd Illighaen, sőt maga Riolda is. Egy egészen furcsa, beszámíthatatlan, önálló életet élő, magát író mesei

időről van szó, aminek mintha saját akarata volna. Ezt az időt teszi kérdésessé maga a regény is. A margináliákat idéző részletek egy nagyszabású narratívává állnak össze, egybeolvashatók. A töredezett, egyes részeket (például a „lovagregényben” nem szereplő beteljesült szerelem pillanatait) kitakaró írásfolyamat illeszkedik a szövegrészleteknek még a regény kötetbeli megjelenését megelőző önreprezentatív kiadói gesztusához: az író a részleteket szinte jelzés nélkül, valódi „töredékeként” közölte. A regény utószava szerint sokak Patric de Mela felfedezett női lovagregényének fordításaként olvasták a részleteiben elhelyezhetetlen, idegen gondolkodásmódot feltételező szövegrészleteket.

A középkori történetek megírhatatlanságára utal tehát minden: a nevek, a fikció és a valós részletek egyenértékűsége a narratíván belül, de még a fejezetek haladási iránya is. A történeti igazság viszonylagos voltának megmutatásán jóval túltekintve Bánki Éva összeköti a saját időnk megértésének hazugságát a múlt megkonstruálásának (mesei vagy

racionális) sablonokhoz való kötöttségével. Így tehát a közép-kor és egyben a saját életünk megfoghatatlan, megismerhetetlen konkrét idejére való reflexív reakciók soraként is olvasható a textus.

Utolsóként muszáj beszélni a női nézőpontról, ami a regényt egy igen erős, genderszempontról külön értelmezhető szöveggé teszi. A női főszereplő kivülállóként van jelen: különösként a saját szülőországában (hiszen hosszú idő óta az egyetlen élve született gyerek a szigeten), majd külső tulajdonságai miatt (fekete a haja, a tenyerében spirálisak a vonalak, szokatlan a szeme színe) a szigetről való elmenekítése után is idegenként kezelik őt. Félnék tőle, tündérnek hiszik, ami a regény végére sem változik meg. Különleges viselkedése miatt (hiszen nem lesz ágyasa, sem felesége a több felkínált férfinak – továbbá a szexualitása inkább vágyakban jelenik meg, és nem úgy, mint a többi uralkodónő esetében: fegyverként) egzotikus, furcsa lényként néznek rá. A környező, őt majdnem egyenrangúként kezelő nők egytől egy-

ig a hatalom, a túlélés és a bosszú eszközeként néznek a házasságra és a szexualitásra.

A szöveg kiemeli a nők közül, és kiemeli mindenkori környezetének szereplői közül: ragadnak rá a nyelvek, intelligens, megérzésszerűen jó meglátásai vannak, amik jó stratégaként mutatják meg. Túlélője több ostromnak, hosszú vándorlásnak, rabszolgakereskedők és rablócsapatok által járt vidéken mozog, mégpedig otthonosan. A történet az idegen iránt való érdeklődés módozataiként is olvasható (ahogy az a regényben egyébként is szerepel, hiszen a különböző népek emberről, személyről való felfogásának összeütközéseit láthatjuk a háborúk és kis csaták kulturális mozgatórúgójaként a regényben). Ezen az úton Riolda is lassan felnő, és megismeri önmagát. Riolda elkülönítése, elkülönülése, majd hosszú vándorlása során egyszer sem tud otthont találni a térben: még a fiatal gyereklány korától hozzá csapódó Sjön, későbbi gyermeke apja is csupán kérdés a számára, aki jóval inkább tűnik utastársnak, mint (amint Riolda csodálatára

egyszer csak kijelenti) férjének. Végül első menekülésének színhelyére megy vissza, hogy ott-hont alapítson, és megnevezze önmagát mint a Nyugati Szél Szigetének királynőjét.

Bánki Éva regénye sokrétű, igazi intellektuális kihívás. Egy gyönyörű fejlődéstörténet, egy

megnevezhetetlen, titkokkal terhelt nyelv működésmódjának felmutatása, az időről való filozofálásnak és a mese örömeinek összevegyítése egy programszerűen működtetett írásmódba oltva; egy női hang megszólaltatása csaták tüzeiben és birodalmak összeszakadásakor.

Hutvágner Éva

E számunk szerzői

Borbáth Péter (1980) író, szerkesztő (FISZ), túravezető (Eupolisz), legutóbbi kötete: *Sündör és Niru, Sündör nyomában* (Csimota Kiadó 2015), Budapest • **Bödecs László** (1988) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), legutóbbi kötete: *Semmi Zsoltár* (Apokrif-FISZ 2015), Szombathely–Budapest • **Csillik Kristóf** (1994) egyetemi hallgató (ELTE) • **Füzi Péter** (1991) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Kecskemét–Budapest • **Evellei Kata** (1988) költő, egyetemi hallgató (ELTE BTK), az Apokrif szerkesztője, legutóbbi kötete: *Álombunker* (2013), Pécel • **Hutvágner Éva** (1988) PhD-hallgató (ELTE BTK), Debrecen • **Mizsur Dániel** (1991) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Németh Gábor Ádám** (1994) egyetemi hallgató (KRE BTK), Budapest • **Nagy Hajnal Csilla** (1992), Losonc • **Nyilas Attila** (1965) költő, Budapest • **Dr. Pál Ferenc** (1949) egyetemi tanár, műfordító, legutóbbi kötete: *Saramago-olvasatok* (Equiter, 2014), Budapest • **Pál Zsombor Szabolcs** (1985) PhD-hallgató (ELTE-BTK), történész, Budapest • **Seres Lili Hanna** (1993) egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest • **Steinmacher Kornélia Nóra** (1987) kritikus, PhD-hallgató (ELTE BTK), Tapolca–Budapest • **Szabó Ákos** (1977) festő, Budapest • **Tábor Ádám** (1947) költő, esszéíró, 1970–89: az irodalmi ellenzék szervezője, legutóbbi kötete: *Versmező* (L'Harmattan, 2015), Budapest • **Tóth Anikó** (1989) PhD-hallgató (ELTE BTK), olvasószerkesztő, kritikus • **Urbán Bálint** (1984) esztétika-portugál szakon végzett (ELTE-BTK), több évet élt Lisszabonban, társszerkesztő (Versum világirodalmi folyóirat), a Cielo Dive emopunk zenekar gitárosa és dalszerzője), Budapest • **veress dani** (1988) PhD-hallgató (ELTE BTK), az Apokrif szerkesztője, Debrecen •

Ára: 350 Ft

ISSN 2060-3207

15004

9 772060 320008